

Motion

1984/85:2878

Thorbjörn Fälldin m. fl.

Riktlinjer för energipolitiken (prop. 1984/85:120)

I Sammanfattning

- Energipolitiken skall ha en decentralistisk inriktning och genom sparande och god hushållning ge minskad sårbarhet och minskat utlandsberoende.
- Energisparandet bör stimuleras genom statliga bidrag för tilläggsisolering av bjälklag, fasader och fönster samt genom värmeåtervinning genom värmeväxling och detta skall vara tillgängligt även för villaägare.
- Beroendet av importerad olja som drivmedel minskas genom introduktion av svensktillverkad etanol.
- Beslut fattas om avvecklingsplan för kärnkraften och regeringen ges i uppdrag att återkomma med en preciserad avvecklingsplanering utifrån de riktlinjer som förordas i motionen.

Avvecklingen inleds med att Ringhals 2 tas ur drift.

Det är några av huvuddragen i centerns partimotion om den framtida energipolitiken.

Det under centerns regeringstid fastlagda målet att spara 3 % energi årligen i bostadsuppvärmningen har uppnåtts. Det visar bl. a. byggforskningsrådets utvärdering. Fortsatt sparande ger minskad energiförbrukning och nya jobb i byggbranschen. Därför bör 300 milj. kr. ytterligare anvisas för bidrag till tilläggsisolering av byggnader. Bidraget bör vara 20 % av den verkliga kostnaden och vara tillgängligt även för villaägare. Oljeanvändningen har minskat med ca 30 % sedan 1979. Det är dock endast användningen av eldningsolja som minskat. Förbrukningen av olja som drivmedel ligger kvar på en konstant nivå. I framtiden bör man följaktligen satsa på att minska importberoendet när det gäller drivmedel. Detta är ett skäl för svensktillverkad etanol. En 6-procentig låginblandning kan minska oljeberoendet med ca 300 000 m³. På längre sikt bör man satsa på ren etanoldrift av dieseldrivna fordon för t. ex. kollektivtrafik i tätorterna. Det kan medverka till en miljöförbättring i de stora tätorterna.

Riksdagen beslöt på våren 1980 – som en följd av folkomröstningen – att kärnkraften skall vara avvecklad år 2010. Ingen reaktor skall gå längre än 25 år. Avvecklingen skulle påbörjas under av 1990-talet. Den socialdemokratiska regeringen har inte lagt fram någon plan för hur denna avveckling skall gå till trots att man under tiden i opposition uttalade sig för att en avvecklingsplan snarast måste arbetas fram. Riksdagen bör fatta beslut om en avvecklingsplan och ge regeringen i uppdrag att precisera en konkret

avvecklingsplanering. Avvecklingen bör inledas med att Ringhals 2 tas ur drift när de sista reaktorerna i Forsmark och Oskarshamn kommit i kommersiell drift. Att satsa 1,2 miljarder på Ringhals 2 är inte försvarligt då motsvarande värme kan produceras billigare genom ökad satning på inhemska bränslen.

Kärnkraftsavvecklingen måste läggas fast nu och påbörjas under 1990-talet så som förutsattes i linje 2:s avvecklingsplan. Alla berörda parter måste ha klara besked och veta inom vilka ramar man har att verka. Detta förhindrar felinvesteringar och tar bort misstankarna om att riksdagens avvecklingsbeslut kan komma att ändras. Sett i ett tioårsperspektiv visar det sig nu att det var centern som 1975 hade den bästa prognosen för hur energianvändningen skulle utvecklas. Den socialdemokratiska energipropositionen 1975 utgick ifrån att elanvändningen 1985 skulle vara ca 159 TWh. Centern gjorde bedömningen att elanvändningen skulle stanna vid ca 110 TWh. Den faktiska förbrukningen tyder nu på att 1985 års elförbrukning kommer att ligga nära centerns bedömning från 1975 trots den massiva satsning på elvärme som följt på elöverskottet från kärnkraftverken.

Trots att elanvändningen i stort sett utvecklats enligt centerns prognoser har svenska folket inte behövt ta steget tillbaka till "backstugusittarna och de flämtande stearinljusens Sverige" som det hette i kärnkraftsförespråkarnas tvärsäkra utsagor från den tiden.

Däremot har den ökade elanvändningen för t. ex. bostadsuppvärmning medfört en sårbarhet som tar sig påtagliga uttryck. Elförsörjningen utsätts för stora påfrestningar genom att tillförseln måste svara mot behovet under de intensivaste köldperioderna. Elanvändningen var t. ex. i januari 1985 dubbelt så hög som under motsvarande månad 1973. Denna snedbelastning av försörjningssystemet har ökat sårbarheten dramatiskt vilket visade sig inte minst under elavbrottet den 27 december 1983. Det måste bli en angelägen uppgift för energipolitiken att minska denna sårbarhet genom att föra in andra energisystem som värmepumpar och inhemska bränslen som en del av energiförsörjningen.

II Bakgrund

Energisystemens uppbyggnad och inriktning har en avgörande inverkan på samhällsutvecklingen. Systemen kan i princip byggas upp enligt två olika strategier. Utgångspunkterna för dessa strategier är helt skilda och baseras på två motsatta filosofier för hur energisystemen bör vara utformade.

II:1 Strategier för energipolitik

Centralisering – högrisksamhälle

Den ena strategin bygger på en centralistisk och koncentrationsinriktad syn på hur energisystemen bör utformas. Företrädarna för detta synsätt –

t. ex. kärnkraftsförespråkarna – förutsätter en kontinuerligt ökande efterfrågan på energi. Detta leder till krav på investeringar i och byggande av storskaliga och centraliserade anläggningar för såväl produktion som distribution av energi, anpassade och dimensionerade efter de krav ett tänkt "högenergisamhälle" ställer. Det primära målet i denna strategi för energisystemens utformning är att producera energi utan hänsynstagande till vilka effekter en hög energianvändning får för samhällsstruktur, miljö och ekonomi på längre sikt. Ett högenergisamhälle är i alla avseenden ett högrisksamhälle.

Decentralisering – anpassbarhet – minskad sårbarhet

Den andra strategin bygger på ett decentralistiskt synsätt och utgår ifrån nödvändigheten av hushållning med tillgängliga resurser och energianvändningens anpassning till naturens eget kretslopp. Företrädarna för detta synsätt ser inte en hög energianvändning som ett självändamål utan utgår ifrån att det inte skall produceras mer energi än vad som är nödvändigt för att effektivt tillgodose de behov som finns. Detta leder till krav på energihushållning och en effektiv användning av tillförd energi, där utnyttjat energislag och energikvalitet anpassas efter ändamål. Detta kan bäst ske om energisystemen ges en flexibel och lokalt anpassad, småskalig utformning – system som är anpassade till ett decentraliserat samhälle där investerade medel kan utnyttjas effektivt, miljön värnas och möjligheterna att upprätthålla sysselsättningen förstärks. Två skilda strategier för energisystemens utformning kan således ställas mot varandra: energislöseri mot energihushållning, centralisering mot decentralisering.

II:2 Energipolitiken före 1976

Energipolitiken präglades före regeringsskiftet 1976 av den centralistiska och koncentrationsinriktade synen på hur energisystemen bör utformas. Centerpartiet fick länge ensamt driva kravet på att energiförsörjningen i det längre perspektivet i huvudsak måste tillgodoses genom en effektivare energianvändning och utnyttjande av miljövänliga förnybara energikällor. Vi fick från centerns sida driva dessa krav under starkt motstånd från de partier som representerade majoriteten vid 1975 års energipolitiska beslut och som i alla situationer då gav sitt stöd åt den farliga och storskaliga kärnkraften. 1975 års energipolitiska beslut förutsatte en kontinuerlig ökad användning av såväl olja och kol som el. Centerpartiets strävan att försöka få till stånd en ökad användning av t. ex. inhemska fasta bränslen förlöjligades. "Centern tror att man kan basera energiförsörjningen på kottar och pinnar", hette det bl. a. Följderna av en kärnkraftsavveckling skulle bli katastrofala för sysselsättning och välfärd, menade man. "Med centerns energipolitik kommer vi att få återgå till backstugusittarna och de flämtande stearinljusens Sverige", uttalade kärnkraftsförespråkarna tvärsäkert.

II:3 Energipolitiken 1976–1982

Regeringsskiftet innebar att energipolitiken fick en ny inriktning. De energipolitiska beslut som tagits av regeringar under centerns ledning mellan åren 1976–1982 innebar att den tidigare centralistiska och koncentrationsinriktade energipolitiken successivt förändrades. Från att ha haft en energipolitik som medförde ett storskaligt, känsligt energisystem med stort utlandsberoende fick Sverige en energipolitik som stegvis inriktades på att forma ett decentralistiskt energisystem byggt på mångfald, energihushållning och utnyttjande av olika inhemska energikällor. De förslag som framlades efter folkomröstningen om kärnkraften följde upp centerpartiets krav på åtgärder för en förbättrad resurshushållning för säkerställande av kärnkraftens avveckling och för ett minskat oljeberoende.

De energipolitiska besluten före regeringsskiftet 1982 hade således en målmedveten strävan att såväl styra över energianvändningen mot utnyttjande av miljövänliga, förnybara energikällor som att åstadkomma en medveten energihushållning.

Omläggningen av energipolitiken efter 1976 har också givit resultat. Energisparplanen, oljeersättnings- och energiforskningsprogrammen har tillsammans med stigande oljepriser lett till att såväl oljeanvändningen som energianvändningen totalt kraftigt minskar.

Socialdemokratisk energipolitik – före folkomröstningen

I de energipolitiska förslag som den socialdemokratiska oppositionen förelägger riksdagen före och efter regeringsskiftet 1976 bygger under de första åren helt på den centralistiska och storskaliga synen. Den är ensidigt produktionsinriktad. I motion 1976/77:1335 förespråkas t. ex. storskaliga satsningar. Det ställs bl. a. krav på en förprojektering av en svensk upparbetningsanläggning av utbränt kärnbränsle. I flera motioner kritiserar den dåvarande regeringen för att försena den storskaliga satsningen på kärnkraften och krav ställs på att förutsättningar för avtappning av hetvatten från reaktorn Forsmark 3 skall finnas. (Se t. ex. motion 1977/78:1816.)

I sin partimotion (mot. 1978/79:2413) i anledning av folkpartiregeringens energiproposition våren 1979 konstaterar socialdemokraterna med tillfredsställelse att denna proposition ansluter till socialdemokratins koncentrationsinriktade synsätt. I motionen understryks bl. a. att man "varken bör avveckla kärnkraften eller binda sig vid kärnkraften". Man ställer sig från socialdemokratins sida positiv till inhemsk uranbrytning. Man förespråkar en utbyggnad av Kalix älv. Det understyrks att kol i princip kan utnyttjas för att sprida beroendet av importerade energilag.

Folkomröstningen

Motionen läggs i stort sett samtidigt med att kärnkraftsolyckan (reaktorn TMI 2) i Harrisburg inträffar. Socialdemokraterna – som i likhet med övriga partier, förutom vpk, tidigare avvisat centerpartiets krav på folkomröstning – byter nu snabbt uppfattning. Man ansåg att en folkomröstning nu borde anordnas. Folkpartiet följde omgående efter. Moderaterna beskyllde folkpartiet och socialdemokraterna föra partitaktik, men godtog motvilligt att en folkomröstning anordnas.

Inför kampanjen om folkomröstningen bildar sedan kärnkraftspartierna två linjer som innebar att kärnkraftsprogrammet först skulle färdigställas för att senare avvecklas.

I folkomröstningen fick linje 2 (socialdemokraterna och folkpartiet) med knapp marginal den största andelen av rösterna och tillsammans med det andra Ja-alternativet, linje 1, fick kärnkraftspartierna majoritet för det mest omfattande kärnkraftsprogrammet per capita i världen.

Socialdemokratisk energipolitik efter folkomröstningen

I samband med folkomröstningen presenterade linje 2 en "avvecklingsplan för kärnkraften". I en partimotion i anledning av proposition 1979/80:170 om vissa energifrågor upprepades linje 2:s avvecklingsplan med bl. a. krav på en startpunkt för avvecklingen under 1990-talet. I andra hänseenden var dock motionen en fortsättning på centralistiska och planeringsinriktade synsätt som socialdemokratin uppvisat i så många sammanhang. Lagstiftning med regler och förbud har fortfarande en central roll i socialdemokratins energipolitik.

Sammantaget ställde dock motionen betydande krav på omgående satsningar och snabba beslut för att trygga kärnkraftsavvecklingen. I sin partimotion våren 1981 i anledning av proposition 1980/81:90 om riktlinjer för energipolitiken beklagar den socialdemokratiska oppositionen att den dåvarande regeringen inte presenterade någon konkret avvecklingsplan utan enligt socialdemokratins uppfattning främst ägnade sig åt allmänna deklARATIONER. Man kan ifrågasätta t. ex. viljan från regeringens sida att minska vårt oljeberoende och stimulera utvecklingen av nya alternativ.

Den allmänna synen på energipolitiken hos socialdemokratin är liksom tidigare produktionsinriktad och i partimotionen ställdes krav på en beredskap för en energiförbrukning utöver den dåvarande regeringens bedömningar.

Den avoga inställningen till alternativa energislag belyses t. ex. av att man ansåg utnyttjande av skogsråvara för energiändamål skulle öka svårigheterna för skogsindustrin att få nödvändig skogsråvara och borde därför begränsas.

Belysande för socialdemokratins oppositionspolitik är vidare uttalandet

att: "Socialdemokratin vill avskaffa arbetslösheten och fördjupa välfärden". Detta ställde (enligt 1981 års socialdemokrater) stora krav på energiförsörjningen och en ökad energiförbrukning förväntades. Den vikande energianvändningen påstods endast vara ett resultat av den dåvarande regeringens näringspolitik och den allmänna lågkonjunkturen. Den faktiska utvecklingen under socialdemokraternas regeringstid efter 1982 har inneburit en hög arbetslöshet och minskande energianvändning trots en internationellt betingad högkonjunktur. Ytterligare ett intressant avsnitt i 1981 års motion rör den framtida elpolitiken och att den dåvarande regeringen kritiserades för att endast beröra förhållandet under 1990-talet summariskt. I motionen uttalas bl. a.:

Avsaknaden av synpunkter på 1990-talets elbalans är den fråga som allvarligast ifrågasätter regeringens vilja och förmåga att avveckla kärnkraften i linje med folkomröstningens resultat och riksdagens tidigare beslut. Om regeringen inte snarast presenterar en genomtänkt syn på elförsörjningen och ger direktiv bl. a. till Vattenfall och kommuner om denna, finns en allvarlig risk att 1990-talets beslutsfattare kommer att ställas inför valet mellan en massiv utbyggnad av kolbaserad kondenskraft och bibehållande och en fortsatt utbyggnad av kärnkraften.

Energiförsörjningen måste planeras i ett långt perspektiv. Det tar bortåt 10 år att planera och bygga större energianläggningar. Föreställningar om 1990-talet påverkar därför redan nu den politiska planeringen.

Brist på klara direktiv leder till att bl. a. kraftföretagen och olika kommuner planerar en framtid med en alltför hög elförbrukning. Många människor sysselsätts med projekt som bli obehövligen vid en förändrad elpolitik, i linje med folkomröstningens resultat. En vagt antydd elpolitik kan också leda till ett energisystem av helt annat slag än det som anges som det långsiktiga målet, ett system baserat på uthålliga, helst inhemska och förnybara energikällor med minsta möjliga miljöpåverkan.

Även i den partimotion som socialdemokraterna väckte våren 1982 understryks kravet på kraftfulla åtgärder för att säkerställa kärnkraftens avveckling och man uttalar sin tillfredsställelse över att EK 81 påbörjat sitt arbete. "Inom ett flertal områden måste arbetet ske snabbt för att inte möjligheterna att avveckla kärnkraften skall försvåras", konstateras i motionen.

11:4 Energipolitiken efter regeringskiftet 1982

Det kan således konstateras att de socialdemokratiska motionerna före regeringskiftet 1982 ställde krav på snabba åtgärder för att avveckla kärnkraften och därmed anslöt till den syn som centerpartiet länge drivit. Den socialdemokratiska regeringens energipolitik efter 1982 har även i en vidare mening inneburit förändringar i jämförelse med den energipolitik som socialdemokraterna drev i regeringsställning före 1976 års regeringskifte. I flera av de energipolitiska förslag som lagts har socialdemokraterna lämnat sin tidigare centralistiska energipolitik och närmat sig den politik och de krav

som centerpartiet under avsevärd tid drivit mot en majoritet av riksdagen. Det gäller i betydande hänseenden t. ex. riktlinjerna för den framtida energibeskattningen och utformningen av stödet till åtgärder i syfte att ersätta olja – det s. k. oljeersättningsprogrammet. Den socialdemokratiska politiken präglas dock fortfarande i betydelsefulla delar av en centralistisk och koncentrationsinriktad filosofi vad beträffar den framtida utformningen av energiförsörjningssystemet, vilket kan innebära att de positiva dragen i regeringens politik inte kan få tillräcklig genomslagskraft. De förslag som lagts och även tagits av riksdagen är i många hänseenden enligt vår mening inte tillräckligt långtgående för att de energipolitiska mål som fastlagts skall kunna uppfyllas. Vi kommer därför nedan att på nytt ta upp vissa frågor i samband med behandlingen av riktlinjerna för proposition 1984/85:120.

Centermotioner

I detta sammanhang vill vi även erinra om de förslag som vi från centerpartiets sida väckt i anledning av de förslag som den socialdemokratiska regeringen lagt. I dessa motioner har lagts förslag som på ett mer kraftfullt och handfast sätt än regeringens gynnar användningen av inhemsk energi. Vi har betonat vikten av att skatter och avgifter på energi får en utformning så att inhemska energikällor, energisparande och en effektiv användning av energi gynnas. En översiktlig redovisning finns i vår partimotion till 1983/84 års riksmöte (1983/84:911). Därefter har vi lagt särskilda förslag rörande energiforskningsprogrammet (mot. 1983/84:2615) där vi i förhållande till regeringens förslag krävde kraftigt förstärkta resurser. I särskilda motioner har vi också presenterat vår syn på kolanvändningen, vattenkraften, försörjningstryggheten på energiområdet, den kommunala energiplaneringen, utformningen av lagen om kärnteknisk verksamhet m. m. Vi kommer i tillämpliga delar att nedan på nytt ta upp de förslag som ännu inte fått riksdagens gehör.

Proposition 1984/85:120 angående riktlinjer för energipolitiken

I det föregående har kort redovisats exempel på den kritik den dåvarande socialdemokratiska oppositionen riktade mot 1981 års energipolitiska proposition, där den dåvarande regeringen anklagades för handlingsförlamning och bristande konkretion i de energipolitiska förslagen. Den nu föreliggande propositionen innehåller många allmänt positiva omdömen och uttalande om vikten av satsningar på energihushållning, effektivare energianvändning och satsning på inhemsk energi. De konkreta åtgärderna lyser emellertid med sin frånvaro, vilket är förvånansvärt med tanke på de utfästelser som socialdemokraterna tidigare gjort på energipolitikens område.

Propositionen ger emellertid i flera hänseenden ett positivt intryck och vi

delar t. ex. föredragandens förord för byggande av vindkraftverk för elproduktion framför byggande av kolkondenskraftverk.

Det väsentliga är dock om föredragandens våltalighet följs upp med konkreta ställningstaganden och förslag till åtgärder. Det förefaller bl. a. vara en medveten strävan att avhända riksdag och regering inflytande och överlåta även de övergripande energipolitiska besluten på t. ex. kraftföretagen och myndigheten.

Det mest anmärkningsvärda ställningstagandet från regeringens sida med tanke på tidigare motioner och utfästelser är avsaknaden av en konkret avvecklingsplan för kärnkraften. I propositionen talas endast om en "strategi för oljeersättning och kärnkraftsavveckling". Det breda samarbete som efterlyses försvåras avsevärt av denna uraktlåtenhet. I viktiga hänseenden visar propositionen på att socialdemokratien fortfarande är låst till satsningar på produktion av energi i stället för energihushållning och effektivare energianvändning. Man har inte insett vare sig nödvändigheten av eller möjligheterna till energihushållning. Ytterligare ett exempel på regeringens bristande handlingskraft är regeringens åtgärd att förhala beslutet om en introduktion av etanol genom att tillsätta en utredning. Vidare saknas reella åtgärder för att komma till rätta med sårbarheten i vårt elsystem och det är förvånande att energiministern inte förstått att elsystemets köldkänslighet sammanhänger med den kraftiga övergången till elvärme i våra bostäder.

Vi kommer nedan att redovisa ett antal förslag för att ge de allmänna deklarationerna i propositionen ett innehåll.

III Energi, miljö, resurshushållning och ekonomisk utveckling

Den ohämmade användningen av energi och naturresurser som en produktionsinriktad energipolitik innebär har medfört svåra miljöproblem.

Den övergripande målsättningen i decentralistisk energipolitik för en uthållig energianvändning måste vara att varje energikälla som skall användas i större omfattning och under längre tid måste ingå i naturens eget kretslopp. Uppfylls inte detta krav kommer såväl den ekonomiska tillväxten att förkvävas som omfattande miljöskador att uppstå. Samhällets åtgärder måste därför inriktas på att stödja introduktion och användning av inhemsk förnybar och miljövänlig energi, ny energiteknik, sparande etc.

Förbränning av icke förnybara fossila energislag som kol och olja innebär en mycket kraftig påverkan på miljön genom de ökande utsläppen av bl. a. kväveoxider och svaveldioxider. Denna förbränning medför vidare att koldioxidhalten i luften successivt ökar, vilket på någon sikt kan utvecklas till det allra största miljöproblemet. Den ökande koldioxidhalten medför temperaturökningar, vilka efter hand på ett drastiskt sätt förändrar vårt klimat och därmed förutsättningarna för allt mänskligt liv. Koldioxidproblemet är en global företeelse och det är nödvändigt att varje land bidrar till att

minska förbränningen av fossila bränslen även ur denna synpunkt. En övergång från olja till kol har i dessa hänseenden en negativ betydelse. Förbränning av skogsbränslen ger inte motsvarande effekter på den omgivande naturmiljön. Lika mycket koldioxid binds vid återväxten som frigörs vid förbränningen förutsatt att avverkning och tillväxt balanseras.

En medveten politik för energihushållning och effektivare energianvändning är den bästa garantin för både en positiv ekonomisk utveckling och en bra miljö. En energipolitik vars primära målsättning är att främja ökad energitillförsel kommer att leda till allt större investeringar för att förebygga skador på miljön och till slut nå en nivå där dessa kostnader inte längre kan bäras. Samhällsekonomin kommer att kollapsa i försöken att åtgärda irreparabla miljöskador orsakade av bl. a. en centraliserad och koncentrationsinriktad energipolitik. Utvecklingen har visat att det är en myt att ekonomisk utveckling förutsätter ökad energianvändning. Tvärtom, en långsiktig, stabil ekonomisk utveckling och en ökande välfärd förutsätter en kontinuerligt minskande energitillförsel under överskådlig tid, eftersom energins pris bestäms av den sist producerade enheten energi. Vid en ökande energianvändning kommer att krävas investeringar i allt dyrare energiproduktion med allt högre pris på energi som följd. Det är därför såväl av ekonomiska som miljömässiga skäl nödvändigt att energipolitiken på både kort och lång sikt inriktas på att ge förutsättningar för en så låg total energianvändning som möjligt. En sådan politik skapar i sin tur förutsättningar för en balanserad prisutveckling på energi och underlättar därmed en positiv ekonomisk utveckling.

IV Riktlinjer för en decentralistisk och miljövänlig energipolitik

IV:1 Inledning

Enligt centerpartiets mening kan kravet på en allsidig välfärd innefattande såväl goda ekonomiska levnadsbetingelser som en god livsmiljö bäst tillgodoses i ett decentraliserat samhälle. Energipolitikens inriktning har en avgörande inverkan på samhällsutvecklingen. Den koncentrationsinriktade energipolitik som socialdemokraterna tidigare bedrev och nu på nytt i proposition 1984/85:120 om riktlinjer för energipolitiken i avgörande hänseende fortsätter – förstärker övriga centraliseringstendenser i samhället och därmed misshushållningen med tillgängliga resurser.

Energipolitikens inriktning måste vara att skapa ett decentraliserat energisystem baserat på utnyttjande av i huvudsak inhemska förnybara energikällor och en effektiv användning av tillgängliga resurser. Då får vi de bästa förutsättningarna för att kunna tillgodose kraven på resurshushållning, ekologisk balans, god miljö, hög säkerhet, försörjningstrygghet, ökad sysselsättning samt en stärkt ekonomi. Småskaliga energisystem ger vidare medborgarna bättre möjligheter till inflytande och kontroll över energisystemen.

Från centerpartiets sida har vi vid upprepade tillfällen understrukt betydelsen av en decentralistisk inriktning på energipolitiken och betonat nödvändigheten av att den energipolitik som fördes under centerns ledning mellan 1976–1982 fullföljs. Denna var inriktad på att successivt forma ett decentralistiskt energisystem byggt på allsidighet bättre energihushållning och utnyttjande av olika förnybara inhemska energikällor.

Målsättningen att på ett miljövänligt sätt styra över energisystemet mot användning av förnybara energikällor är för sitt förverkligande beroende av en medveten hushållning i energianvändningen. En effektiv energianvändning förutsätter i sin tur bl. a. hushållning med energikvalitet. Vi måste kort sagt "bruka bättre i stället för att förbruka mer".

Industrisektorns utveckling behöver inte förutsätta en ökad energianvändning. Det mest förskräckande exemplet är kärnkraftssatsningen, där följderna av socialdemokraternas tro på en exponentiell utveckling av elanvändningen medfört att vi nu har en mycket stor elproduktionskapacitet utan att vi för den skull gynnat den industriella utvecklingen.

Från centerpartiets sida kan vi inte acceptera den återgång till centralistisk och storskaligt inriktad energipolitik som i viktiga delar präglar den föreliggande propositionen. Enligt vår mening bör riksdagen med skärpa uttala att de riktlinjer för en decentralistisk inriktad energipolitik med en medveten resurshushållning som fastlades under centerpartiets tid i regeringsställning skall gälla även i fortsättningen.

Detta kräver bl. a. en konkret avvecklingsplan för kärnkraften och åtgärder för att ytterligare nedbringa oljeanvändningen. I den nu föreliggande propositionen saknas den handlingskraft och målmedvetenhet som präglade den energipolitik som fördes före regeringsskiftet 1982. I propositionen redovisar inte föredraganden vare sig bedömningar eller viljeinriktning vad beträffar energianvändningens utveckling utan ansluter i vaga ordalag till vad statens energiverk och kraftbolagen presenterat. Vi kan förstå föredragandens ovilja att presentera prognoser för den framtida energianvändningen med tanke på de grava felkalkyler som socialdemokratien tidigare byggt sina energipolitiska förslag på.

Tidigare bedömningar

1975 års energiproposition förutsatte som ovan nämnts en total energianvändning 1985 med 540 TWh – dvs. en ökning på tio år med ca 135 TWh. En framskrivning av prognosen till 1990 skulle innebära en förväntad total energianvändning på ca 600 TWh. Även de bedömningar som redovisades av den totala energianvändningen i 1979 och 1981 års energipropositioner överskattade det totala energibehovet kraftigt.

De mest uppenbara felkalkylerna avser emellertid elprognoserna. De prognoser som delvis låg till grund för besluten om kärnkraftsprogrammet vid 1970-talets början förutsatte att elanvändningen 1985 skulle uppgå till ca

200 TWh. Prognoserna har – såsom framgår av nedan redovisade tabell – efter hand reviderats. Utbyggnaden av det storskaliga elproduktionssystemet har däremot legat fast.

Skilda prognoser för elanvändningen 1985 (TWh)

	netto	brutto ¹
Energikommittén, alt. 1 (1967)	160	
Centrala driftsledningen (1972)	178	200
Energiprognotredn., alt. 3 (1973)	156	
Centern 1975		110
Energipropositionen 1975*	141	159
Industriverket, (våren 1977)	123	
Industriverket, alt. A (hösten 1977)	113	
Energipropositionen 1979	110	124-127
Energipropositionen 1981	110	120
Centrala driftsledningen (hösten 81)	104	114

¹ Bruttoproduktionen inkluderar överföringsförluster, vilka är ca 10 %. Produktionskapaciteten för elbehovet måste således dimensioneras för bruttobehovet.

Faktisk utveckling

Den totala energianvändningen har under den senaste tioårsperioden kraftigt minskat och är för närvarande drygt 350 TWh, vilket i jämförelse med 1975 års prognos är en lägre användning på närmare 190 TWh. Det är framför allt oljeanvändningen som kraftigt minskat genom bl. a. de åtgärder som initierades av de centerledda regeringarna. Även elanvändningen ökade i betydligt långsammare takt än vad som förutsågs. Den bedömning vi från centerpartiet redovisade 1975 var att elanvändningen 1985 skulle uppgå till ca 110 TWh brutto. Den faktiska användningen kommer också att ligga relativt nära denna nivå trots den massiva övergång till elvärme som ägt rum under de allra senaste åren, ca 120 TWh.

Framtida användning

I den föreliggande propositionen gör föredraganden inga egna bedömningar utan förlitar sig bl. a. på energiverkets och kraftproducenternas (Kraftsam) bedömningar. Kraftsam framhåller för sin del att de uppskattningar av elanvändningen 1990 som redovisas skall ses som marknadsbedömningar, vilka förutsätter aktiva marknadsföringsåtgärder från kraftföretagens sida, medan de mer osäkra bedömningarna för 1995 kan ses som en "betingad prognos".

Det är anmärkningsvärt att föredraganden med hänsyn till de krav som socialdemokratin tidigare ställt i oppositionsställning inte vågar ha en egen mening om den framtida energianvändningen.

Enligt vår mening är en realistisk bedömning, med hänsyn till utvecklingen av energibehoven inom industri, transporter och bostäder, att den totala

energianvändningen kommer att plana ut vid en nivå understigande 300 TWh. Andelen el kommer i hög grad att vara beroende av hur uppvärmningen av våra bostäder och lokaler kommer att ske. Den specifika användningen av el kommer sannolikt att ligga på en nivå som icke oväsentligt understiger 100 TWh.

Sammanfattningsvis bör således energipolitiken inriktas mot en långsiktig total användning på 300 TWh, varav ca 100 TWh el. Det bör dock understrykas att utvecklingen är helt avhängig av vilken inriktning de beslut som fattas på energiområdet får. Uraktlåtenhet från regeringens sida att ge klart besked om riktlinjerna för kärnkraftens avveckling är exempel på sådant som kan leda utvecklingen åt fel håll.

IV:3 Avvecklingsplan för kärnkraften

En av hörnstenarna i en decentralistisk energipolitik är säkerställande av kärnkraftens avveckling. Det fanns efter olyckan i Harrisburg och inför folkomröstningen om kärnkraften en bred uppslutning bakom kravet att kärnkraften skulle utmönstras ur det svenska energisystemet. Folkomröstningens resultat innebar att en majoritet uttalade sig för att högst de tolv reaktorer som var i drift, färdiga eller under byggnad skulle få användas under sin tekniska livslängd.

Enligt centerpartiets mening hade det varit möjligt att avveckla kärnkraften under en tioårsperiod om avvecklingen inletts tidigare och innan beroendet blivit alltför stort. 1984 ingick den slutliga elanvändningen exkl. förluster till 110 TWh, varav industrin förbrukade 44 TWh, övrig sektor förutom uppvärmning 35 TWh, bostadsuppvärmning 25 TWh och avställningsbara pannor 6 TWh.

Konsekvensutredningen redovisade inför folkomröstningen en prognos för linje 3:s avvecklingsalternativ på 105 TWh 1990 med utgångspunkt i den faktiska förbrukningen 1978, 89 TWh totalt. Medeltalet däremellan anger en ungefärlig prognos för 1984.

Prognosen visade att industrin och "övrig" sektor skulle tillåtas förbruka 81 TWh 1984. Det kan jämföras med den faktiska förbrukningen 1984 – 79 TWh. För planerad elvärme var prognosen för 1978 års förbrukning 9 TWh och för 1990 16 TWh. Detta visar att 1984 års förbrukning för industri och sektorn övrigt, exkl. värme, har varit lägre än enligt avvecklingsalternativet.

Det är viktigt att konstatera att konsekvensutredningen ansåg att denna låga förbrukning endast kunde uppnås genom prishöjningar på 30–50 % och omfattande ingrepp i ekonomin.

Verkligheten visar alltså att konsekvensutredningens avvecklingsalternativ skulle ha varit fullt möjligt att genomföra utan extra prishöjningar och större ingrepp i ekonomin.

Av miljö- och säkerhetsskal borde således energipolitiken ha inriktats på en snabbare avveckling av kärnkraften. Från centerpartiets sida beklagar vi den omfattning och långvariga användning kärnkraften får men respekterar självfallet folkomröstningens utslag.

På våren 1980 följdes folkomröstningens utslag upp i den proposition om vissa energifrågor som den dåvarande regeringen lade (proposition 1979/80:170).

I den socialdemokratiska partimotion som väcktes i anledning av propositionen upprepades linje 2:s avvecklingsplan med bl. a. krav på att avvecklingen skulle påbörjas under perioden 1990–2000. Vid riksdagens behandling av propositionen konstaterades att samtliga riksdagspartier utom vpk ansåg att folkomröstningsresultatet borde ligga till grund för den framtida energipolitiken. Riksdagen underströk i anslutning till bl. a. den socialdemokratiska partimotionen nödvändigheten av att den "tidsperiod inom vilken avvecklingen skall ske" klart måste anges. Riksdagen konstaterade vidare att den tekniska livslängden bedöms vara 25 år och att det borde slås fast att "den sista reaktorn skall stängas senast år 2010". Riksdagens beslut innebär således en utfästelse att kärnkraftsreaktorerna skall vara tagna ur drift efter 25 års användning.

1980/81 års riksmöte beslutade, också efter förslag i en socialdemokratisk partimotion (1980/81:1976), att hos regeringen begära att en särskild parlamentarisk kommitté skulle tillkallas med bl. a. uppgift att analysera vilka åtgärder som krävdes för att säkerställa kärnkraftens avveckling och presentera förslag till en avvecklingsplan. Kommittén (EK 81) har sedermera slutfört sitt arbete utan att presentera någon avvecklingsplan utan föreslog i stället fortsatt utredningsarbete.

I den nu föreliggande propositionen om riktlinjer för energipolitiken följer föredragande statsråd kommitténs förslag med motiveringen att det inte är möjligt att nu ange när urdrifftagningen av kärnkraftverken skall börja. De ställningstaganden som socialdemokraterna intog i samband med folkomröstningen och som utförligt upprepats i flera riksdagsmotioner kan uppenbarligen utan vidare frångås. Detta ställningstagande från energiministern och den socialdemokratiska regeringen kan inte tolkas på annat sätt än att socialdemokratin för ett dubbelspel i de energipolitiska frågorna. Det är ett svek mot alla de som tog socialdemokratins utfästelser på allvar. Det är ironiskt nog centerpartiet som får stå som garant för att majoritetens mening i folkomröstningen genomförs.

Sammanfattningsvis kan således konstateras att riksdagens beslut innebär att kärnkraftsreaktorerna skall vara tagna ur drift efter 25 års användning och kärnkraften avvecklad senast år 2010. Det kan självfallet av säkerhetsskal bli aktuellt att ta reaktorer ur drift tidigare. Av formuleringarna i propositionen tycks den socialdemokratiska regeringen dock sträva efter att lagga ansvaret för avvecklingsplaneringen – med säkerhetsaspekterna som grund – på

säkerhetsmyndigheterna, vilket är helt orimligt. Däremot ankommer givetvis de specifika och löpande säkerhetsmässiga bedömningarna av varje enskild reaktor på säkerhetsmyndigheterna.

Ansaret för utfasningen av reaktorer måste åligga regering och riksdag och avvecklingen vara så planerad att en reaktor snabbt kan stängas om säkerhetsmyndigheten bedömer detta vara nödvändigt.

I enlighet med vad riksdagen ansåg våren 1980 är det väsentligt att urdrifttagningsperioden preciseras och inte är för kort. Avvecklingen måste därför vara påbörjad senast under 1990-talet, vilket bl. a. linje 2:s avvecklingsplan förutsatte.

Det är angeläget för såväl kraftproducenter som andra företag, myndigheter, kommuner och enskilda att de övergripande besluten för att säkerställa kärnkraftens avveckling snarast fattas. Alla har rätt att få veta vilka intentioner samhället har och vilka ramar man har att arbeta och verka inom.

Föredragandens påstående, om att det inte är möjligt att nu ange den exakta tidpunkten när utfasningen av kärnkraften skall börja, är märkligt. Det finns "tid" att senare ta de reella avvecklingsbesluten – en ståndpunkt som helt strider mot socialdemokratins tidigare ställningstagande. Det kan knappast tolkas på annat sätt än som ett försök att ge utrymme för att längre fram svika de löften som gavs i folkomröstningen.

Enligt vår mening måste den politiska viljan att genomföra avvecklingsbeslutet klart manifesteras och en avvecklingsplan upprättas. Syftet med en plan är, dels att ange riktlinjer för hur det framtida energisystemet skall utformas, dels förhindra att förutsättningarna för ett sådant energisystem rycks undan genom felaktiga signaler till såväl enskilda som investerare och beslutsfattare inom näringsliv och kommuner. Alternativa värmeförsörjningssystem kan inte utvecklas om marknaden blockeras av kärnkraftsel. Ett belysande exempel i detta hänseende torde utvecklingen av storstädernas värmeförsörjning vara. Om kraftföretag och andra förespråkare för kärnkraften lyckats att genomdriva såväl beslut om hetvattenavtappning från reaktorerna i Forsmark och Barsebäck till Stockholm resp. Malmö som satsningar på stora koleldade anläggningar hade marknaden för stora värmepumpar samtidigt i stort sett försvunnit. Exempelvis Forsmarkstunneln kunde drivas av berörda intressenter med hänvisning till att avvecklingsbeslutet nog kommer att omprövas "i framtiden". Från centerpartiets sida har vi konsekvent motsatt oss lösningar av storstädernas värmeförsörjning som innebär långsiktiga bindningar till kärnkraften och andra storskaliga elproduktionsanläggningar. Frågan om hetvattenavtappning från kärnkraftverken är nu avförd ur diskussionen om olika alternativa värmeförsörjningssystem för storstäderna.

Enligt vår mening måste således en avvecklingsplan för kärnkraften upprättas och där anges såväl en tidpunkt när utfasningen av reaktorer måste vara påbörjad som en tidpunkt när avvecklingen skall vara genomförd. En

avvecklingsplanering måste vidare utgå ifrån att några kärnkraftverk måste stängas av före 25 års användning med hänsyn till ekonomi, miljö och säkerhet. Hittills vunna erfarenheter från drift av kärnkraftsreaktorer talar för att den reella tekniska livslängden inte överstiger 20 år såvida inte avsevärda kompletterande investeringar görs i reaktorerna. Planeringen måste även innefatta en beredskapsplan för snabbavveckling av kärnkraftsreaktorerna i händelse av en katastrofsituation.

En successiv avveckling av kärnkraften förutsätter även att klara riktlinjer finns för hur den producerade elströmmen skall avsättas i syfte att undvika låsningar som förhindrar eller försvårar avvecklingen. Avvecklingsplanen bör således även omfatta åtgärder i syfte att stimulera satsningar på effektivare energianvändning, energisparande och alternativa energikällor som inhemska bränslen. Det är framför allt väsentligt att marknaden för sådana satsningar inte rycks undan genom en felaktig avsättning av den kärnkraftsproducerade elströmmen.

Det krävs givetvis ytterligare precisering av det konkreta innehållet i en plan, och vi förutsätter att riksdagen vid sin behandling av föreliggande proposition fullföljer tidigare ställningstaganden och beslutar om en avvecklingsplan samt uppdrar åt regeringen att snarast precisera ett förslag till konkret avvecklingsplanering i enlighet med de riktlinjer som ovan redovisats.

När det nu är aktuellt att till en kostnad av ca 1,2 miljarder byta ånggeneratorerna på Ringhals 2 är det nödvändigt att pröva denna investering gentemot andra möjligheter att producera motsvarande värme. När Forsmark 3 och Oskarshamn 3 kommit i full produktion finns det inte utrymme på marknaden för den el som Ringhals 2 kan producera om den inte avsätts som avkopplingsbar el för värmeproduktion. Elleveranserna måste vara avbrytbara för att undvika kostbara investeringar i ytterligare reserveffekt. Denna typ av elleveranser innebär *dels* ett lägre pris som sannolikt gör ombyggnaden av Ringhals 2 direkt olönsam, *dels* en direkt konkurrens med den konvertering till inhemska bränslen som pågår. Om vi i stället för att bygga om Ringhals 2 gör motsvarande investeringar i konvertering från olja till inhemska bränslen så skapas möjlighet till en större värmeproduktion än vad Ringhals 2 kan prestera. Den totala kostnaden per kWh för värmekonsumenten blir lägre. Dessutom erhålls följande positiva effekter:

- Ca 1 000 nya årsarbeten utöver dem som måste ersättas när Ringhals 2 läggs ner.
- Mindre mängd utbränt kärnbränsle som måste hanteras och förvaras under hundratusentals år.
- Åtskilliga hundra personer slipper att utsätta sig för maximal straldos i samband med ombyggnaden av Ringhals 2.
- Vi förstärker marknaden för inhemska bränslen och ökar möjligheterna för angelägna rationaliseringar inom branschen.
- Vi investerar därigenom i ett energisystem som alla är överens om skall

utvecklas, i stället för att lägga ytterligare pengar på ett avvecklingsalternativ.

Med hänvisning till ovanstående fakta anser centern att Ringhals 2 skall tas ur drift så snart Forsmark 3 och Oskarshamn 3 är i kommersiell drift och att satsningar görs på inhemska bränslen i stället för på en ombyggnad av Ringhals 2. Detta innebär att vi yrkar avslag på de 95 milj. kr. som anvisas för förberedelse för byte av ånggeneratorer.

Vissa frågor som rör den svenska kärnkraften i övrigt kommer vi att ta upp under avsnitt VII:3.

IV:4 Åtgärder för att ersätta importerade energilag

En annan hörnsten i en decentralistisk energipolitik är åtgärder för att minska vårt beroende av importerade energilag som olja och oljeprodukter och motverka en ökning av kolanvändningen. Utvecklingen under den senaste femårsperioden har inneburit en drastisk nedgång i oljeanvändningen.

Minskningen har gått betydligt snabbare än vad som bedömdes som möjligt i det ambitiösa oljeersättningsprogram som lades fast våren 1981. Nedgången i oljeanvändningen sedan 1979 är drygt 30 %. Enligt propositionen minskade oljeleveranserna mellan 1979 och 1983 med nära 11 miljoner ton och nedgången har fortsatt under 1984. I propositionen anges inte hur stor förbrukningen av oljan var under 1984 i TWh räknat, men den torde ligga under 200 TWh. I 1981 års beslut angavs målsättningen att oljeanvändningen 1985 skulle uppgå till 256 TWh resp. till 191–171 TWh 1990. I jämförelse med 1979 var minskningen i oljeanvändningen i storleksordningen 100 TWh. Energiverket bedömer enligt en redovisning i propositionen att användningen 1990 av olja och naturgas kommer att uppgå till 172 TWh.

Prisstegringen på olja och satsningen på energisparande och effektivare energianvändning har således medfört att oljeanvändningen omräknad i kilowattimmar minskat med ungefär den dubbla kärnkraftsproduktionen. Det kan således konstateras att det inte föreligger något behov av att ersätta olja med andra importerade fasta bränslen för att uppsatta sparmål skall nås. Den totala värmemarknaden kommer att minska och i början på 1990-talet uppgå till 75–100 TWh. Detta medför att en kolanvändning minskar utrymmet för inhemska bränslen, naturvärme, avfall etc. Det föreligger således inte några energipolitiska skäl att introducera ytterligare kol i det svenska energisystemet utöver de ca 2 miljoner ton som för närvarande förbrukas.

Nedgången i oljeanvändningen avser främst eldningsolja, medan användningen av oljebaserade drivmedel varit relativt konstant och totalt uppgår till nära 8 miljoner m³ 1983, varav 4,8 miljoner m³ motorbensin. De kommande satsningarna för att minska vårt oljeberoende bör således ta sikte på drivmedelssidan. Från centerpartiets sida har vi i annat sammanhang

föreslagit betydande satsningar i syfte att få i gång en inhemsk produktion av alternativa drivmedel. I ett första skede ligger närmast till hands att satsa på en låginblandning av etanol i all motorbensin, vilket skulle ytterligare minska vårt oljeberoende med ca 300 000 m³. Den nuvarande regeringen har förvånande nog inte biträtt detta förslag utan försöker förhålla frågan i en utredning.

Dessa frågor kommer att beröras något närmare under avsnitt VII:4.

Med hänsyn till prisutvecklingen på olja torde inga särskilda stimulanser behövas för att den pågående utvecklingen skall fortsätta. Däremot bör enligt vår mening kol och olja beskattas energilikformigt enligt de principer för energibeskattningen som nedan redovisas.

IV:5 Övrigt

De grundläggande riktlinjerna för en decentralistisk energipolitik är således att säkerställa kärnkraftens avveckling och stimulera fortsatt utveckling av ett energisystem, baserat på inhemska miljövänliga och varaktiga energikällor, energihushållning och effektivare energianvändning. En inriktning enligt centerns förslag ger en låg energianvändning totalt sett och innebär att utfasningen av kärnkraften inte behöver motsvaras av investeringar i nya storskaliga elproduktionsanläggningar. En sådan utveckling ger som ovan understrukits en bättre ekonomi och miljö för både samhället och den enskilde.

V Energihushållning och effektivare energianvändning

V:1 Inledning

Grundläggande för centerns energipolitik är hushållning med tillgängliga resurser. Detta innebär en strävan att inte använda mer högvärdig energi än vad varje situation kräver. I det "korta" perspektivet är fortfarande den väsentligaste "energikällan" effektivare energianvändning.

Under centerns tid i regeringsställning satsades stora resurser på att få till stånd ett kraftigt sparande av energi. En tioårig energisparplan lades fast med målsättningen att till slutet av 1980-talet spara 48 TWh. Målsättningen i energisparplanen att spara 3 % årligen i bostäder och lokaler har gott och väl uppfyllts, enligt vad som framgår av byggforskningsrådets utvärdering av sparplanen.

Det kan inte nog understrykas att energisparverksamheten inte får förkvävas genom införande av central kontroll och missriktat byråkratiskt tvång utan måste i stället stimuleras av samhället och ett fortsatt och förstärkt energisparbidrag utgå.

Industrisektorns utveckling behöver inte förutsätta en ökad energianvändning. Det mest förskräckande exemplet är kärnkraftssatsningen, där

följderna av socialdemokraternas tro på en exponentiell utveckling av energianvändningen medfört att vi har en mycket stor elproduktionskapacitet utan att vi för den skull gynnat den industriella utvecklingen. Målsättningen att på ett miljövänligt sätt styra över energisystemet mot användning av förnybara energikällor är försitt förverkligande beroende av en medveten hushållning med el, värme och drivmedel.

Det är framför allt av avgörande betydelse för den framtida utformningen av energisystemen att produktionen av el och värme sker på ett sådant sätt att tillförd energi utnyttjas effektivt och för rätt ändamål. El bör på sikt främst utnyttjas för ändamål där den har uppenbara fördelar jämfört med andra energislag. Denna s. k. elspecifika användning kan långsiktigt bedömas uppgå till högst 100 TWh. Energiproduktion för uppvärmningsändamål kan ske på flera alternativa sätt. För detta ändamål kommer det att vara olämpligt att använda högvärdig elenergi. Val av strategi för hur värmeproduktionen skall ske i framtiden kommer att vara helt bestämmande för vilka möjligheter som finns att skapa en trygg och säker energiförsörjning, med utnyttjande av inhemska förnybara energikällor och en effektiv energianvändning.

V:2 Industrin

Utvecklingen har inneburit att industrin använder allt mindre energi per producerad enhet. Omstruktureringen av industrin har vidare medfört att delar av den energikrävande industrin kraftigt bantats och att expansionen sker inom branscher med mindre energibehov. Detta innebär att den framtida energianvändningen med stor sannolikhet inte kommer att överstiga EK 81:s angivna undre gräns på 150 TWh, varav 40 TWh el.

Med i dag känd teknik torde t. o. m. industriproduktionen kunna fördubblas med en måttligt ökad energianvändning.

De nyttillkommande industrierna har ofta en mycket låg energianvändning och energibesparande teknik är under mycket snabb utveckling och går mot användning av allt energisnålare metoder i både Sverige och omvärlden. Nyttjande av alltmer avancerad teknik kommer att vara långt betydelsefullare för ökad välfärd och ekonomisk tillväxt än ökad energitillförsel.

V:3 Transporter

Transportområdet torde vara det minst påverkbara när det gäller energianvändningen. Enligt föredraganden torde transportsektorn få en allt större andel av oljeanvändningen. Priset på drivmedel torde ha en liten effekt på användningen av oljebaserade drivmedel så länge det inte finns några reella substitut. Från centerpartiet har vi i annat sammanhang framfört krav på en kraftfull satsning på inhemsk produktion av motoralkoholer, främst etanol, i syfte att ge alternativ till oljebaserade drivmedel. I ett första skede torde låginblandning av etanol som oktanhöjande komponent ligga närmast

till hands. men på någon sikt bör också motor för ren alkoholdrift tas fram vilka skulle kunna ersätta nuvarande dieseldrivna fordon för t. ex. kollektivtrafik i tätorterna och därmed ge en betydligt bättre miljö.

V:4 Övrig energianvändning

Ovan har redovisats den faktiska utvecklingen av energisparande i bostäder och lokaler, vilken i stort sett följer den energisparplan som initierades av centern 1977. Det är av stor betydelse att energisparverksamheten fortsätter och att de återstående möjligheter som finns tas till vara. Detta har inte enbart energipolitisk betydelse utan även avsevärda sysselsättningspolitiska fördelar genom det tillskott av arbetstillfällen som skapas inom såväl byggsektorn som isolerindustrin. Utifrån denna utgångspunkt bör därför stödet för energisparinsatserna förstärkas.

Fortsatt och förstärkt energisparbidrag

Enligt vår mening kan således ekonomiska insatser för att stimulera energisparåtgärder skapa sysselsättningstillfällen och speciellt gynna byggmaterialindustrin och byggnadsarbetare som hårt drabbas av den minskande nyproduktionen av bostäder som regeringens misslyckade bostadspolitik resulterat i. Det finns enligt vår mening knappast något effektivare sätt att använda arbetsmarknadspolitiska medel än som bidrag till investeringar för ökat energisparande. Vi föreslår därför att energisparbidragen vad avser isolering och värmeåtervinning inte reduceras som det föreslås i årets budgetproposition utan i stället förstärks och blir tillgängliga även för villaägare. Det finns många exempel på hur effektivare energianvändning är betydligt lönsammare än ökad energiproduktion. I Energi 85 redovisas att ca 7 TWh energi kan sparas genom att 36 miljoner m² tvåglasfönster ersätts med treglasfönster eller kompletteras med en tredje ruta. Det finns i dag teknik att komplettera oskadade tvåglasfönster med en tredje ruta, vilket ger samma resultat som fönsterbyte, men till en bråkdel av kostnaden.

Detta innebär att kostnaden för att spara 1 kWh ofta ligger under 1 kr./kWh. Detta kan jämföras med de senaste kärnkraftsreaktorerna som kostat ca 2 kr./kWh och därtill kräver betydande driftskostnader. Detsamma gäller den övre gräns som brukar anges för utbyggnad av vattenkraft, ca 3 kr./kWh.

För att inte den framtida produktionsapparaten för energi skall byggas olönsamt stor och energiförbrukningen bli onödigt hög är det viktigt att alla lönsamma möjligheter till effektivare energianvändning i första hand tillvaratas. Detta är också angeläget ur sysselsättningsynpunkt.

Bidrag bör utgå för tilläggsisolering av bjälklag, fasad och fönster samt för värmeåtervinning genom värmeväxling. Energibidraget bör utgå efter den energispareffekt som erhålls. Detta innebär att en perfekt installerad

tilläggsruta kan få samma energisparbidrag som ett byte från tvåglasfönster till nya treglasfönster. Bidraget bör så långt som möjligt utgå i kronor per måtenhet (t. ex. m²) och reducerat k-värde. I medeltal bör bidragsnivån vara ca 20 % av verklig kostnad. Enligt vår mening bör ytterligare 300 milj. kr. användas för sysselsättningsskapande åtgärder och förstärkt energisparbidrag enligt de riktlinjer som redovisats ovan.

Energisparrådgivning i kommunerna

Från centerpartiets sida har vi i annat sammanhang motsatt oss att stödet till energisparrådgivningen upphör med innevarande budgetårs utgång och förordat en successiv avtrappning under en femårsperiod. Det abrupta sätt på vilket regeringen vill ta bort stödet får utan tvivel en mycket negativ effekt på det arbete som bedrivs ute i kommunerna och därmed på möjligheterna att genomföra uppsatta energisparmål. (Mot. 1984/85:2152)

Krav för installation av direktverkande el

Av propositionen framgår att nyproduktionen av småhus nu uppfyller de krav som ställs för att få installera direktverkande el. Föredragande statsråd vågar inte heller på detta område föreslå några konkreta åtgärder. Restriktivitet mot installation av direktverkande el är motiverat av de bindningar detta kan innebära till el för uppvärmning och de svårigheter detta leder till vid kärnkraftsavvecklingen. Det är nödvändigt att värmesystem som nu baseras på el är flexibelt uppbyggda så att direktelen vid ett senare tillfälle kan bytas ut. Från centerpartiets sida har vi krävt att det 40-procentiga hushållningskravet skall beräknas endast på den del av elen som används för uppvärmning. Vi yrkar att en sådan bestämmelse snarast införs som krav för att få installera direktverkande el. Det kan även finnas skäl att nu utvärdera erfarenheterna av gällande regler med hänsyn till den teknikutveckling som varit. Riksdagen bör därför hos regeringen begära tilläggsdirektiv till utredningen om el och inhemska bränslen (ELIN) med begäran om förslag till ytterligare skärpta krav för direktverkande elvärme i syfte att motverka ökad sårbarhet i värmeförsörjningen.

VI Eneripolitiska styrmedel

VI:1 Energibeskattnings

Det är enligt centerpartiets uppfattning nödvändigt att utformningen av taxor, skatter och avgifter på energi utgår från de grundläggande principer för energipolitikens inriktning som redovisats ovan, om den positiva trenden mot ökad energihushållning och en effektivare energianvändning skall bestå.

Detta innebär att följande riktlinjer för beskattningen av olika energikällor bör gälla:

1. Importerade och miljökrävande energiråvaror såsom kol och olja bör ha en energilikformig (per energienhet likvärdig) beskattning.

2. Importerade miljövänliga energikällor bör kunna få en viss "miljöbatt" och skatten sätts lägre än vad en energilikformig beskattning med olja skulle motivera.

3. Inhemska fasta bränslen och alternativa drivmedel producerade på inhemska råvaror bör ej beskattas.

4. Undantag från en energilikformig beskattning med olja bör kunna göras för drivmedel och en lägre beskattning ske när ekonomiskt rimliga substitut saknas.

I betydande hänseenden har också riksdagen anslutit sig till dessa riktlinjer. Exempelvis är numera flertalet inhemska bränslen befriade från skatt. Från centerpartiets sida har vi också krävt att alternativa drivmedel producerade på inhemska råvaror skall vara skattefria. Innevarande riksmöte begärde också att regeringen skulle återkomma med förslag om skattebefrielse för etanol (SkU 1984/85:19). Regeringen har inte effektuerat riksdagens beställning, vilket är anmärkningsvärt. Vi kommer nedan att hemställa att riksdagen beslutar om återstående förändringar i energibeskattningen i syfte att fullfölja ovan redovisade riktlinjer.

VI:2 Stimulanser eller lagstiftning

Från centerpartiets sida vill vi understryka att man i första hand skall lita till stimulanser och frivilliga insatser för att nå uppsatta mål. Förbud och detaljinriktad planering av verksamheten kan endast accepteras som nödfallsåtgärd. Administrativa styrmedel riskerar ofta att upplevas som byråkratiska och onödiga och får ej den effekt som avses.

VII Energitillförsel

VII:1 Inledning

Energiförsörjningen måste i det långa perspektivet tillgodoses genom utnyttjande av förnybara energikällor och en effektiv hushållning med tillgängliga resurser. Det krävs ökade insatser för en effektivisering av energi- och effektanvändningen samt ett fortsatt arbete för att styra över energianvändningen mot inhemska energislag i syfte att ytterligare minska vårt oljeberoende. En övergång till kol är ingen framkomlig väg eftersom även kol är ett importerat miljöstörande energislag. Inom landet finns stora resurser av inhemska bränslen, t. ex. skogsavfall och torv, vilka i första hand måste utnyttjas för värmeproduktionen. Elproduktionen måste på någon sikt förbehållas områden där el är svår eller omöjlig att ersätta och får ej avsättas på värmemarknaden.

VII:2 Förnybara och varaktiga energikällor*Vattenkraft*

Vattenkraften är, tillsammans med skogsråvara och torv, den energikälla som under överskådlig tid sannolikt kan ge det största bidraget till vår energiförsörjning även med hänsyn till de krav en god miljö ställer. I det framtida elförsörjningssystemet kommer vattenkraften att utgöra basen och svara för huvuddelen av den producerade elenergin. Från centerpartiets sida har vi tidigare presenterat vår syn på den fortsatta utbyggnaden av vattenkraften (mot. 1983/84:2825). Det framhölls i motionen att den fortsatta utbyggnaden av vattenkraften måste vara försiktig och miljöanpassad och enbart vara avsedd att uppnå målsättningen av en produktionskapacitet på 66 TWh/år i medeltal.

I motionen underströks vidare att gällande riktlinjer för den fysiska riksplaneringen måste ligga fast och att någon utbyggnad av älvsträckor som uppräknas i 1977 års riksdagsbeslut inte skulle komma i fråga. Detta innebär bl. a. att någon exploatering av de fyra outbyggda stora älvarna inte får ske. Vi motsatte oss även att Bure älv, vilken är en unik skogsälv, skulle var möjlig att pröva för utbyggnad.

I den nu föreliggande propositionen har föredraganden närmat sig vår syn vad gäller projekt som är möjliga att pröva för utbyggnad och kontroversiella projekt som Hylströmmen, Edänge och Galvån undantas. Föredraganden vidhåller dock förslaget att Ammeråns överledning bör tas med i planen för vattenkraftsutbyggnad. Från centerpartiets sida kan vi inte acceptera att detta projekt kommer till stånd med hänsyn till de skador på miljön en sådan utbyggnad innebär. Samma bedömning gäller också Hårkan. I övrigt finns det anledning att återkomma till vattenkraften vid behandlingen av den aviserade nya naturresurslagen.

Det krävs ett tillskott på ca 2 TWh för att uppnå den uppsatta målsättningen om produktionskapacitet på 66 TWh. Effektiviseringar, byggande av mindre vattenkraftverk och ej kontroversiell utbyggnad kan enligt vår mening sammantaget ge ett tillräckligt nytillskott för att uppsatta mål skall kunna nås. Några förstudier av projekt i hittills outbyggda älvar finns därför enligt vår mening ingen anledning att genomföra. Sådana studier är rimligen endast berättigade om man avser att dessa skall leda till en exploatering av hitills orörda älvar, vilket enligt vår mening är helt oacceptabelt. Detta bör ges regeringen till känna.

Det bör i detta sammanhang understrykas att de produktionstillskott som de föreslagna projekten, effektiviseringarna m. m. ger är marginella i jämförelse med de sparmöjligheter som finns. Nedgången i den faktiska energianvändningen sedan 1979 motsvarar en utbyggnad av 20 Kalixälvar. Utbyggnad av ett visst vattenkraftsprojekt tenderar därför att motiveras utifrån andra skäl än de strikt energipolitiska, oftast sysselsättningsskäl. Rimligen bör därför t. ex. i en kommun det antal arbetstillfällen ett visst

projekt ger ställas emot de sysselsättningseffekter exempelvis sparande eller tillvaratagande av inhemska bränslen kan ge vid en bedömning av vilka satsningar som bör prioriteras.

De särskilda stödsatser som föreslås i syfte att få till stånd byggande av små vattenkraftverk kan accepteras men vi vill samtidigt understryka vikten av att problemen med den höga kapitalbelastningen under de första åren vid byggande av små vattenkraftverk löses. Vi förutsätter därför att energiverket skyndsamt slutför utredningen av hur den långsiktiga finansieringen för de små vattenkraftverken skall ske i syfte att få en jämnare fördelning av kapitalbelastningen över tiden. Lika viktigt är att gällande överenskommelser avseende ersättning för producerad el i små vattenkraftverk tillämpas.

Vindkraft

Vindkraften genomgår för närvarande en snabb utveckling i länder med högre elpriser än Sverige, t. ex. USA och Danmark. De tekniska problemen har till större delen övervunnits och enligt de beräkningar Vattenfall och statens energiverk har redovisat är det möjligt att producera elström från vindkraftverk till ungefär samma kostnad som i koleldade kondenskraftverk, dvs. 25–35 öre/kWh. Det största hindret för en omfattande utbyggnad under de närmaste åren är den överdimensionerade elproduktionsapparat som för närvarande finns med rabatterade elpriser som följd.

Vindkraften har betydande fördelar framför flera andra energislag. Bl. a. varierar möjligheterna till produktion på samma sätt som elanvändningen över året. Den är miljövänlig och de ingrepp som ett vindkraftverk kan innebära i naturen kan åtgärdas. Det är dock självfallet så att vindkraften främst kommer att vara ett komplement till vattenkraften i elproduktions-systemet.

I Sverige finns två större försöksanläggningar i drift. Försöksverksamheten med dessa två stora vindkraftsprototyper har utfallit väl. Från centerpartiets sida hälsar vi därför med tillfredsställelse att föredraganden nu närmar sig den positiva syn centern länge har haft på vindkraften. Socialdemokraternas tidigare brist på intresse har emellertid inneburit att utvecklingsarbetet inom den svenska industrin försenats och ett återupptagande kommer därför att bli mer kostnadskrävande än vad som blivit fallet om de satsningar vi förordat fullföljts. Det kan bl. a. noteras att man nu från socialdemokratin ställer sig bakom kravet på havsbaserade vindkraftverk, vilket vi framfört tidigare (t. ex. vår partimotion 1978/79:2406) men som då ansågs helt orealistiska.

Vi kan dela de bedömningar beträffande vindkraftens potentiella produktionsmöjligheter som föredraganden redovisar. Det är dock nödvändigt att vindkraftssatsningen inte försenas i avvaktan på de studier som aviseras. Vindkraftsprogrammet bör därför nu gå vidare med att ytterligare aggregat uppförs exempelvis med en storlek på 0,5–5 MW. Till dessa anläggningar bör PoD-stöd (prototyp och demonstrationsanläggningen) utgå från oljeersätt-

ningsfonden. Enligt vår mening bör vidare stöd till investeringar i små vindkraftverk utgå enligt samma grunder som till små vattenkraftverk. Förberedelser för byggande av en demonstrationsgrupp av stora vindkraftverk bör vidtas för att skapa förutsättningar för en kommande serieproduktion.

Vi delar föredragandens uppfattning att kraftföretagen bör ta ett betydande ansvar för utvecklingen på vindenergiområdet. En satsning på vindkraftverk kan ses som en framtidssatsning och ger företagen möjligheter att stå väl rustade inför en kommande större utbyggnad. De föreslagna satsningarna ger också goda möjligheter att få referensanläggningar och därmed underlättas möjligheterna till export.

En satsning på vindkraften ger betydande sysselsättningstillfällen inom landet och har även ur synpunkten en betydande fördel framför satsning på kolkondenskraftverk.

Inhemska bränslen

Skogsråvara är tillsammans med torv de inhemska bränslen som snabbast kan ersätta olja och har redan tagit en betydande andel av värmemarknaden. Enligt den nu föreliggande propositionen är den totala bränsleanvändningen (1983) ca 59 TWh inkl. industrins bark och lutar. Huvuddelen av denna träbränsleanvändning sker inom industrin. Ca 2 TWh skogsbränsle utnyttjas för värmeproduktion i fjärrvärmeverk resp. ca 9 TWh för värmeproduktion i småhus. Energiverket har beräknat den tillgängliga energimängden träbränslen exkl. industrins bark och lutar till ca 40 TWh. Även tillgången på torv är mycket stor och har uppskattas till 15 miljarder ton, vilket motsvarar ett värmevärde av ca 3 miljarder ton olja. Utvecklingen på torvområdet går mycket snabbt och användningen har fördubblats under 1984 jämfört med 1983. I propositionen bedöms att idrifttagna och beslutade torveldade anläggningar under de närmaste åren kommer att producera ca 3 TWh värme.

Det är enligt vår mening väsentligt att i första hand utnyttja tillgångarna på skogsråvara eftersom användning av torv kan innebära betydande ingrepp i naturen. Torven är inte heller någon förnybar energikälla i reell mening. Samtidigt måste dock brytning kunna ske utan ett alltför tillkrånglat tillståndsförfarande särskilt vad avser mindre täkter. I en särskild motion lägger vi därför förslag till förenklingar i den föreslagna lagen om vissa torvfyndigheter.

Utnyttjande av inhemska bränslen innebär således att importerade bränslen som kol och olja kan ersättas och skapar således nya sysselsättningstillfällen inom landet. Olja och kol kräver relativt små arbetsinsatser vid hanteringen inom landet. Import av kol och olja är således samtidigt en import av arbetslöshet eftersom marknaden för våra inhemska energitillgångar då minskar och därmed möjligheterna att ge många människor

arbete. Målsättningen i 1981 års energipolitiska beslut var att i slutet av 1980-talet minst 50 000 nya årsarbeten skall ha skapats genom ökad användning av inhemsk energi, främst skogsråvara och torv. Tillvaratagande av 1 000 m³ skogsråvara beräknas motsvara en arbetsinsats av minst ett års arbete. Utnyttjande av skogsråvara motsvarande 5 miljoner ton olja skulle då ge ca 25 000 nya jobb.

I den föreliggande propositionen redovisar föredraganden en betydligt mer positiv syn på användning av trädbränslen än tidigare. Även på detta område ansluter den socialdemokratiska regeringen till den uppfattning som vi från centern hävdar, dvs. att användning av skogsråvara för energiändamål också innebär en ökad tillgång på råvara för industrin även om man försöker dölja detta faktum bakom en rad svulstiga formuleringar.

Tillgången på inhemska bränslen är således mycket god och kan skapa betydande sysselsättning. Det finns dock avsättningsproblem och användningen bromsas av den goda tillgången på rabatterad och skattefri el. För att andelen inhemska bränslen i energiförsörjningssystemet skall öka även i fortsättningen krävs att en fungerande marknad byggs upp. I dag kan pellets/briketter tillverkas till kostnader som är konkurrenskraftiga gentemot olja. En intensiv forskning och produktutveckling har skett vad gäller system för utrustning som rör förbränning av biobränslen inkl. briketter, pellets och pulver. Brännare och pannor torde nu ha utvecklats till godtagbar kvalitet och funktion.

Värmemarknaden har emellertid snedvridits av den stora elproduktionskapacitet som för närvarande finns och den intensiva marknadsföringen från kraftbolagen med löften om stabila och låga elpriser i syfte att få avsättning för elströmmen på värmemarknaden. Enligt vår mening krävs såväl aktiva insatser från stat, landsting och kommuner i syfte att pröva olika lösningar för att användningen av skogsbränslen skall fortsätta att öka som gynnsamma bidrags- och skatteregler. I enskilda pannor och små blockcentraler kommer troligen väl automatiserad eldnad med förädlade biobränslen att ha den bästa konkurrenskraften gentemot såväl olja som el.

Enligt vår mening bör därför skattebefrielsen för den s. k. avkopplingsbara elen begränsas. Vi har i annat sammanhang förordat att restitution av skatt endast skall utgå när användning av inhemska bränslen inte är ett ekonomiskt rimligt alternativ. Vi vill dessutom nu förorda att möjligheter till skattebefrielse över huvud endast skall kunna medges för elpannor som överstiger 3 MW, vilket också skulle underlätta prövningen av om inhemska bränslen i stället kan användas. Dessa begränsningar i skattebefrielsen torde dessutom ge staten betydande skatteintäkter med hänsyn till den omfattning användningen av avkopplingsbar el fått. Vi anser även mot denna bakgrund det föreslagna stödet på 10 % av investeringskostnaden till anläggningar eldade med inhemska bränslen otillräckligt och förordar att den tidigare stödnivån på 15 % bibehålls tills vidare.

Andra inhemska bränslen som på någon sikt kan få betydelse för

energiförsörjningen är t. ex. vass och halm. Halm används redan i dag i bl. a. mindre panncentraler. Konkurrensförhållandena är desamma som för trädbränslen och tov. Omfattande försök har genomförts med energiskogsodling och här har potentialerna bedömts var mycket stora. Energigrödor inom jordbruket och odling av spannmål och sockerbetor som råvara för drivmedel ligger dock betydligt närmare i tiden och skulle kunna innebära ytterligare minskning av oljeanvändningen. Vi kommer något utförligare att redovisa vår inställning till produktion av etanol ur spannmål under avsnitt VII.

Vi vill också påpeka i detta sammanhang att i en särskild motion från centerhåll framhålls möjligheterna att minska kväveläckaget från åkermarken genom ökad vallodling. Ett intressant alternativ för att få ett rimligt ekonomiskt utbyte av vallgrödan är produktion av metangas, vilket bl. a. kan ge icke oväsentliga energitillskott.

Solvärme

Ur miljösynpunkt är solvärmens det överlägset bästa uppvärmningssättet. Teknikutvecklingen vad avser solvärmeanläggningar går i dag mycket snabbt. BFR (byggforskningsrådet) sammanfattar utvecklingen med konstanterandet att "för stora solfångarfält har kostnaden under en tid av endast tre år sänkts till hälften samtidigt som prestanda fördubblats". För gruppvärmecentraler kan t. ex. solfångarfält i kombination med bergvärmelager och värmepumpar vara lönsamma redan i dagsläget. Med hjälp av värmepumpar kan också solvärmens tas upp indirekt från t. ex. sjöar eller uteluften. De ekonomiska förutsättningarna har således kraftigt förbättrats under senare år.

Marknadsutrymmet för solvärmetekniken är emellertid begränsat med hänsyn till den rådande produktionsstrukturen på energiområdet med dess överinvesteringar i kärnkraftverken.

Sverige har i dag en mycket framskjuten position på solvärmeteknikens område. Denna teknik är i dagsläget i ungefär samma situation som värmepumpstekniken var för fem år sedan. Värmepumpstekniken fick ett marknadsutrymme när hetvattenavtappningen och kolsatsningarna för storstädernas värmeförsörjning inte kom till stånd. Det är emellertid tveksamt om solenergin kommer att få samma möjligheter.

Det krävs därför enligt vår mening såväl fortsatta forsknings- och utvecklingsinsatser som stöd till praktiska anläggningar för att Sverige skall kunna behålla sin ledande position på solvärmeteknikens område. Det är därför tillfredsställande att investeringsstödet om 50 % av investeringskostnaden förlängs. Den föreslagna förlängningen är emellertid för kort och vi anser att investeringsstödet bör finnas kvar minst under en treårsperiod.

En djärv satsning på solenergi med en inriktning som tar till vara möjligheterna att med hjälp av svensk teknik och svensk produktion främja

användningen av solenergi kan ge Sverige ett bra försprång i kunskaper och produktionsteknik – med en starkt ekonomi och ökad sysselsättning som följd. För att klara denna satsning yrkar centern att riksdagen anvisar de ökade resurser om BFR hemställt om för forskning och utveckling inom delprogrammen solvärmeteknik, värmepumpar, värmelagring samt system- och genomförandefrågor.

Värmepumpar

Utvecklingen av värmepumpstekniken har gått mycket snabbt. Enligt föredraganden var det få som i början av 1980-talet insåg de möjligheter värmepumpstekniken hade. Från centerns sida förespråkade vi i samband med 1981 års energipolitiska beslut omfattande satsningar på värmepumpstekniken och pekade på de möjligheter den hade. Ett exempel är det alternativ med stora värmepumpar som skisserades för storstädernas värmeförsörjning i 1981 års energipolitiska beslut.

Värmepumpstekniken är i dag känd och etablerad och vi kan därför acceptera att stödet till introduktion av värmepumpar trappas ned och ges en mer specificerad inriktning. Vi vill dock understryka vikten av satsningar på nya system av värmepumpar och forskning och utvecklingsarbete kring bränsle drivna och kemiska värmepumpar.

Övrigt

En viktig del av det framtida energiförsörjningssystemet kommer också utnyttjandet av tillgänglig spillvärme att vara, kanske framför allt för att tillgodose delar av storstädernas värmebehov. Stödet till energiinvesteringar måste ha en inriktning som gynnar inhemska bränslen, värmepumpar, solvärme, spillvärme och naturvärme i sammanhang där de ännu inte är kommersiellt konkurrenskraftiga. Förbränning av avfall har under senare år fått en allt större omfattning och kommer enligt propositionen att öka ytterligare. En förutsättning för en omfattande förbränning är att miljöfrågorna kan lösas. I detta sammanhang kan som påtalats i annat sammanhang metanjäsning av det organiska avfallet vara en lösning. Nyligen publicerade undersökningar visar att förbränningen kan medföra utsläpp av dioxiner och tungmetaller. Enligt vår mening måste därför resurser avdelas dels för åtgärder för att komma till rätta med dioxinproblemet, dels för ett utvecklingsarbete för ökad metanjäsning av organiskt avfall. Detta bör ges regeringen till känna.

VII:3 Ändliga energikällor

Inledning

Användningen av energikällor som kol, olja och kärnkraft innebär stora risker ur olika synpunkter. Utnyttjande av kärnenergi är ett fruktansvärt hot mot människor och miljö. Användning av fasta fossila bränslen innebär svåra påfrestningar för såväl naturmiljö som ekonomi. Målsättningen måste därför vara att så långt möjligt minimera användningen av de ändliga energikällorna.

Naturgas

Naturgas är ett importerat energislag, men har avsevärda miljöfördelar jämfört med kol, olja och kärnkraft. Naturgas bör därför kunna utnyttjas under överskådlig tid i det svenska energiförsörjningssystemet särskilt inom storstadsregionerna. I den händelse gas påträffas inom landet bör den givetvis användas före importerade energislag.

Det finns därför skäl att rabattera användningen av naturgas utöver vad som för närvarande sker. Beskattningen bör därför enligt vår mening inte utgöra mer än hälften av skatten per energienhet för olja – dvs. 205 kr. per 1 000 m³. Detta innebär bl. a. bättre ekonomiska förutsättningar för Syd- och Västgasprojektet samt för en eventuell utbyggnad av Mälardalen eller Mittsverige.

Kol

Från centerpartiets sida har vi senast redovisat vår syn på den framtida kolanvändningen i en motion i anledning av proposition 1983/84:158 angående vissa kolfrågor (mot. 1983/84:2810). Vi framhöll där bl. a. att det inte fanns någon anledning att stimulera en kolanvändning utöver de ca 2 miljoner ton som nu används. Det behövs inget kol för att tillgodose värmemarknadens behov och alla ytterligare investeringar i koleldade anläggningar bör därför undvikas.

Kol bör som vi tidigare framhållit – beskattas energilikformigt med olja. Det innebär att skatten per ton kol för närvarande bör sättas till 275 kr./ton. Den höjda skattesatsen bör införas den 1 juli 1985. Vårt förslag innebär en ökad skatteintäkt för staten i storleksordningen 250 milj. kr.

Riksdagen beslutade våren 1984 om riktlinjer för svavelutsläppen för koleldade anläggningar. Beslutet innebar att vissa nivåer för större resp. mindre anläggningar angavs som riktlinjer vid tillämpningen av miljöskyddslagen.

Dessa riktlinjer är enligt vår mening otillräckliga. Vi anser att kolförbränning utan rökgasavsvavling i såväl befintliga som eventuellt nytillkommande anläggningar inte bör komma i fråga. Det bör således vara ett absolut krav att

varje koleldad anläggning skall förses med rökgasavsvavling och utnyttja bästa möjliga teknik. Befintliga anläggningar bör kunna få *dispens högst fem år* för att installera nödvändiga reningsanläggningar alternativt övergå till annat fast bränsle.

Församtliga anläggningar bör vidare maximalt tillåtas en utsläppsnorm på *0,05 % svavel/MJ*. Denna utsläppsnorm för svavel vid förbränning av kol bör lagfästas.

En sådan *lagstiftning med ovan angiven innebörd* är väsentlig om trovärdighet skall kunna skapas i det internationella arbetet i syfte att få andra länder att minska sina utsläpp av luftföroreningar.

En låg kolanvändning minskar också kravet på resurser för investeringar i reningsanläggningar. Enligt propositionens förslag skall 120 milj. kr. reserveras för bränslemiljöfondens räkning huvudsakligen avsedda för investeringar i förbättrad reningsteknik i samband med kolanvändning. Med den restriktiva kolanvändning vi förordar torde behovet av ekonomiska resurser bli betydligt mindre och vi föreslår att *20 milj. kr. reserveras* för detta ändamål.

Olja

Det är nödvändigt att pågående nedgång i användning av olja och oljeprodukter fortsätter. Nedgången har varit mycket betydande som en följd av bl. a. de åtgärder som vidtogs under centerns tid i regeringsställning och den internationella prisutvecklingen. Under det senaste året har valutakursförändringar och dollarns uppgång ytterligare fördyrat oljan och oljeprodukterna med den belastning detta innebär för såväl samhällsekonomi som den enskildes ekonomi. Det finns därför för närvarande inga möjligheter att ytterligare öka skatteuttaget på vare sig bensin eller eldningsolja.

Oljeanvändningen har huvudsakligen skett genom en minskning av lätta och tunga eldningsoljor. Bensinförbrukningen har varit relativt konstant. Det är därför på drivmedelssidan som de största insatserna nu måste göras och möjligheterna att snabbt introducera alternativa drivmedel utnyttjas. I avsnitt VII kommer vi att redovisa våra förslag i detta hänseende.

Kärnkraft

I det föregående har vi krävt beslut om en avvecklingsplan för kärnkraften i enlighet med folkomröstningens utslag och *riksdagens beslut*. Enligt vår mening är riskerna vid såväl drift som hantering av det utbrända kärnbränslet så stora att de krav som ställs i lagstiftningen på kärnenergiområdet måste vara synnerligen hårda.

Lag om kärnteknisk verksamhet

Med denna utgångspunkt har den gällande lagen om kärnteknisk verksamhet klara brister och är dessutom ofullständig. Enligt vår uppfattning måste en lagstiftning på kärnenergiområdet innehålla stränga krav och regler för alla led i kärnbränslecykeln. Lagstiftningen måste också reglera verksamheter som inte är ett direkt led i denna utan mer en konsekvens av att kärnkraft utnyttjas för energiproduktion. Utformningen av lagstiftningen måste stå i överensstämmelse med innebörden av folkomröstningens resultat. Lagstiftningen måste vidare utgå från sambandet mellan civil och militär användning av kärnenergi och de särskilda risker för miljö och människor som hanteringen av kärnkraften och dess avfall innebär.

Enligt folkomröstningens utslag och riksdagens beslut skall i den nya lagstiftningen uttryckligen anges att högst tolv reaktorer får byggas och användas. Detta innebär bl. a. förbud mot att bygga kärnvärme t. ex. Secure och bridreaktorer. Det alltmär uppenbara sambandet mellan civilt och militärt utnyttjande av kärnkraft kräver enligt vår mening att någon inhemsk uranbrytning inte skall tillåtas och att slutförvaring av det utbrända kärnbränslet sker utan föregående upparbeining. Vidare bör export av kärnreaktorer och reaktorkomponenter, kärnteknisk utrustning och kärnkraftsteknologi förbjudas. Vi förutsätter att regeringen med beaktande av redan ingångna upparbetningsavtal utarbetar övergångsbestämmelser och upprättar en plan för återtagande av redan utskeppat, ej upparbetat avfall. Vi kan heller inte acceptera att Sverige blir en förvaringsplats för andra länders atomsopor och förutsätter att upphävande av redan ingångna upparbetningsavtal inte leder till sådana överenskomelser.

Lagstiftningen måste vidare innehålla mycket starka krav på reaktorinnehavarna att bedriva forskningsverksamhet i syfte att presentera en helt säker metod för slutförvaring av det utbrända kärnbränslet. Reaktorinnehavarna måste vidare åläggas att visa att föreslagna lösningar faktiskt fungerar. En förutsättning för att drifttillstånd inte skall återkallas är att reaktorinnehavaren bedriver nödvändig forsknings- och utvecklingsverksamhet och avsätter tillräckliga medel för kärnkraftens avveckling. 15 § 2–3 mom. bör därför utformas enligt atomlagstiftningskommitténs förslag. Forskningsprogrammen skall vara rullande och omprövas av regeringen med täta intervaller.

De lokala säkerhetsnämnderna måste ges en stark ställning och omfatta samtliga kärntekniska anläggningar. Detta innebär att nämnder även bör inrättas i Västerås och Nyköping.

Vi vill även i detta sammanhang understryka att den kommunala vetorätten enligt 136 a § byggnadslagen vid lokalisering av anläggningar avsedda för verksamheter i kärnbränslecykeln måste omfatta alla led i kärnbränslecykeln.

Riksdagen bör därför enligt vår mening hos regeringen begära förslag om

en reviderad lag om kärnteknisk verksamhet i enlighet med de riktlinjer som ovan redovisats.

Vi vill också i detta sammanhang notera att uranpriset sannolikt kommer att stiga kraftigt i framtiden och ytterligare försämra det ekonomiska utbytet av kärnkraften.

Kärnsäkerhet

Det praktiska ansvaret för kärnsäkerheten ligger dels på staten, dels på kärnkraftsföretagen. Med hänsyn till de speciella risker för människor och miljö som utnyttjande av kärnenergi har, kan det inte nog understrykas vikten av att såväl nödvändiga resurser som en fungerande myndighetsorganisation finns för kontroll och bevakning av kärnbränslecykelns alla led.

Kärnsäkerhetsforskning

Statens kärnkraftinspektion har ansvaret för att det forsknings- och utvecklingsarbete bedrivs som är nödvändigt för att trygga säkerheten i beslutade kärnkraftsanläggningar. Verksamheten finansieras med avgifter från kraftföretagen. SKI beräknar kostnaderna för budgetåret 1985/86 till 46,6 milj. kr., vilket innebär en uppräknings med 2,2 milj. kr. Föredraganden medger endast en uppräknings med drygt 0,4 milj. kr. Anslaget tas upp i budgeten med ett formellt belopp på 1 000 kr. Det finns enligt vår mening ingen anledning att frånga de bedömningar som SKI gjort angående kostnaderna för att trygga en nödvändig kärnsäkerhetsforskning och en uppräknings med 2,2 milj. kr. bör därför medges.

Slutförvaring av det utbrända högaktiva avfallet

I de riktlinjer som lades fast varen 1981 understryks bl. a. att andra lösningar för slutförvaringen av det utbrända kärnbränslet än de s. k. KBS-metoderna seriöst måste studeras. Detta för att bl. a. vidga den kunskap som erfordras för att göra det möjligt att fatta ett definitivt beslut om val av hanterings- och förvaringsmetoder. Nämnden för hantering av använt kärnbränsle (NAK) – vilken i propositionen föreslås namnändrad till kärnbränslenämnden och få ett mer renodlat ekonomiskt ansvar (se nedan) – har bl. a. till uppgift att följa utvecklingen på kärnenergiområdet, särskilt vad gäller använt kärnbränsle, avveckling och rivning av reaktor-anläggningar m. m. Nämnden har vidare till uppgift att lämna förslag till de avgifter som reaktorinnehavarna skall betala för att finansiera den framtida avvecklingen och rivningen av kärnkraftsreaktorerna. Nämnden har föreslagit att avgiften för 1985 sätts till 2,1 öre/kWh. Regeringen har utan särskild motivering beslutat att avgiften sätts till 1,9 öre/kWh. Enligt vår mening bör nämndens

förslag följas och avgiften sätts till 2,1 öre/kWh för att inte de ekonomiska resurserna för hantering av det utbrända kärnbränslet och rivning av kärnkraftverken skall urholkas.

Myndighetsorganisation i anslutning till hanteringen av det utbrända kärnbränslet

I den föreliggande propositionen föreslås vissa förändringar i ansvarsfördelningen mellan de skilda myndigheterna på kärnsäkerhetsområdet med hänvisning till de förändringar som genomförts i den gällande lagstiftningen på kärnenergiområdet.

Statens befogenheter i de långsiktiga finansierings- och utvecklingsfrågorna har utövats av en särskild myndighet, NAK, vilken nu föreslås få ett mer renodlat ekonomiskt ansvar. Vi kan dela uppfattningen att en samordning bör eftersträvas vad avser den från kraftindustrin fristående kompetensuppbyggnaden på det tekniskt-vetenskapliga området. Det kan dock ifrågasättas om ytterligare ett samrådsorgan bör inrättas för detta ändamål. Det bör i stället vara rimligare att ge SSI huvudansvaret för denna uppgift att i samverkan med övriga myndigheter svara för bevakningen av de långsiktiga forskningsfrågorna.

Övervakningen av att kraftföretagen genomför ålagda redovisningar över den pågående forskningen om hanteringen av det utbrända kärnbränslet bör kunna ske genom att ett större ansvar läggs på regering och riksdag i detta sammanhang. Befintliga myndigheter skall ansvara för den tekniskt-vetenskapliga granskningen medan kraftföretagens program för forskningen och pågående insatser *bör undergå en mer politisk prövning.*

Ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer

I propositionen föreslås att det skall utgå ersättning med 685 milj. kr. för försenad idrifttagning av kärnreaktorer. Ersättningen avser i huvudsak Forsmark 3. men omfattar dels ersättning för ökade byggkostnader, dels ersättning för ökade kostnader avseende alternativ elproduktion.

Centern har tidigare i flera motioner visat hur bristfälliga motiven är för att utge ersättning för ökade elproduktionskostnader och yrkar med samma skäl som tidigare avslag på propositionen i denna del.

Vi vill dock särskilt fästa riksdagens uppmärksamhet på hur inkonsekvent det är att dels med skattefrihet (400–500 milj. kr.) på avkopplingsbar el kraftigt öka kraftbolagens försäljningsmöjligheter, dels samtidigt utge ersättning för ökade elproduktionskostnader. Detta är uppenbart en dubbel förmån som på detta sätt kommer kärnkraftsproducenterna till del. Då det gäller krav på ersättning för ökade byggkostnader vill vi notera följande. När CDL på sin tid yttrade sig till energikommissionen så angav CDL att lämplig driftsstart för reaktorerna 11 och 12 var i mitten av 1980-talet. Driftsstarten

sker alltså i god överensstämmelse med kraftföretagens egna bedömningar om lämplig tidpunkt. Vi kan också konstatera att det inte finns något som helst utrymme på den elspecifika marknaden för den produktion som Forsmark 3 kommer att svara för. Hela produktionen måste avsättas för uppvärmning och till priser långt under verkliga produktionskostnaden. En objektiv bedömning i dag måste bli att Forsmark 3 innebär en överkapacitet vad gäller basproduktion av el och därmed skall betraktas som en förtida investering.

När SJ för några år sedan åtog sig att tidigarelägga en färjebeställning av sysselsättningsskäl, så betraktades det av riksdagen som en förtida investering och SJ fick en betydande ersättning för den överkapacitet som då uppstod under några år.

I detta fall skall kraftföretagen ha ersättning för att de inte fått tidigarelägga överkapaciteten. Det är svårt att se logiken i sådant handlande. Det är något av ett konststycke att i varje läge hitta skäl för att med skattebetalarnas pengar betala ersättningar till olika statliga verk och kraftföretag. Centern finner inget skäl att utge föreslagen ersättning, utan yrkar avslag även på denna del av propositionen.

VII:4 Alternativa drivmedel

Vi vill inledningsvis framhålla att möjligheterna att beskatta drivmedel för närvarande är starkt begränsade beroende på att lämpliga substitut saknas. Energibeskattningen måste därför bl. a. stimulera introduktion och användning av alternativa drivmedel. I annat sammanhang har vi till innevarande riksmöte bl. a. krävt att införande av blyfri bensin skall stimuleras genom ett lägre pris eller rabattering av fordonsskatten. Införande av blyfri bensin är nödvändigt för att en katalytisk rening av bilavgaserna skall kunna införas.

De substitut för bensin som närmast är aktuella är motoralkoholer och då främst etanol. Introduktion av etanol förbättrar möjligheterna att ta bort blyet ur bensinen eftersom även etanol har en oktanhöjande effekt. Motiven för en låginblandning av etanol i all motorbensin är emellertid flera, vilket vi redovisat i vår partimotion 1984/85:556 till innevarande riksmöte. Argumenten kan sammanfattas enligt följande:

- svensk etanol kan helt baseras på inhemska råvaror och en sådan produktion stämmer helt med vår målsättning att ersätta olja,
- en förbättrad miljö i tätorterna genom att införande av blyfri bensin underlättas och därmed möjliggör införande av katalytisk rening eller annan bättre teknik för rening av bilavgaserna,
- en ökad försörjningstrygghet och en förbättrad livsmedelsberedskap,
- ökad sysselsättning med 2 000–3 000 nya arbetstillfällen vid en produktion av ca 300 000 m³ etanol enbart inom etanolindustrin,
- bättre bytesbalans.

– ökade exportmöjligheter av teknologi och kompletta anläggningar för svensk industri.

Etanolintroduktionen bör i första hand **stimuleras** genom att etanol producerad på inhemska råvaror befrias från skatt i likhet med andra inhemska bränslen. En sådan skattefrihet är ingen subvention. Exempelvis innebär insatserna för ett sparande minskade skatteintäkter för staten eftersom den som sparar eller ersätter olja med inhemska bränslen inte behöver betala skatt. Insatserna för att spara och ersätta olja sedan 1979 innebär i dagsläget minskade skatteintäkter för staten i storleksordningen 5 miljarder kronor årligen men förbättrade samtidigt bytesbalansen i storleksordningen 15–20 miljarder kronor. Ur denna synpunkt är det mycket svårförståeligt *varför inte etanol*, vilken kan ersätta oljebaserade drivmedel, skall medges skattefrihet. Svensk etanolproduktion ger samtidigt arbete inom landet och därmed beskattade arbetsinkomster.

I den föreliggande propositionen föreslås att **möjligheterna** att använda etanol som drivmedel ytterligare utreds. Från **centerpartiets** sida kan vi inte acceptera den **förse**ning som en parlamentarisk utredning innebär. Det finns enligt vår mening tillräckligt underlag för principbeslut i dag. Målsättningen är att en låginblandning av etanol i all motorbensin skall vara genomförd i början på 1990-talet och med denna genomförandetid finns **s** möjligheter att efter hand göra erforderliga anpassningar för att introduktionen skall gå så smidigt som möjligt. Förseñas principbeslutet, vilket regeringen uppenbarligen eftersträvar, så är risken mycket stor att oljeindustrin binder upp sig i alternativa investeringar med en försämrad konkurrenskraft för etanolen som följd.

Från centerpartiets sida vidhåller vi därför de krav som vi ställt i motion 1984/85:556 angående introduktion av svensk etanol m. m.

VII:5 Värmeförsörjningen

Hur värmeförsörjningen utformas är av väsentlig betydelse för möjligheterna att nå de långsiktiga målen för landets energiförsörjning. Den totala värmeproduktionen mätt i terawattimmar är på väg att minska, och med en målmedveten satsning på introduktion och användning av inhemska **fasta** bränslen, solvärme, värmepumpsteknik, energihushållning etc. så bör värmebehovet kunna minska från ca 150 TWh 1979 till ca 75 TWh i början på 1990-talet.

Vid en satsning på kol och el för uppvärmning kommer marknaden för inhemska fasta bränslen, spillvärme, solenergi etc. att helt ryckas undan samtidigt som de storskaliga värmesystemen innebär större förluster med krav på en större produktionskapacitet än det egentliga värmebehovet och därmed ökade ekonomiska och miljömässiga påfrestningar. En effektivare energianvändning och lägre total energiförbrukning däremot ger en bättre ekonomi för både samhället och den enskilde konsumenten.

Fjärrvärme

Vi har från centerpartiets sida vid flera tillfällen understrukt att utbyggnad av flexibla fjärrvärmenät, anpassade till låga driftstemperaturer, i därför lämpade tätortsområden är en riktig framtidsinvestering och ger möjligheter till en effektiv användning av tillgänglig energi. Tillkommande fjärrvärmeanläggningar måste därför redan från början ges en utformning så att de passar för utnyttjande av alternativa energikällor. Målsättningen med fjärrvärmeutbyggnaden måste vara att öka handlingsfriheten och möjligheterna att använda billig miljövänlig energi. Fjärrvärmenät som inte fyller kraven på anpassbarhet till nya energiformer kommer sannolikt inte att kunna konkurrera med fastighetsanknutna uppvärmningsalternativ och kommer därför av den enskilde fastighetsägaren att upplevas som en låsning till ett alltför dyrt uppvärmningsalternativ med åtföljande konflikter och besvärande dubbelinvesteringar som följd.

Det är därför synnerligen väsentligt att den injustering av värmesystem till små vattenflöden och med höga framledningstemperaturer (den s. k. Kirunametoden) som i dag sker upphör. Målsättningen måste vara att även befintliga värmesystem skall anpassas till låga driftstemperaturer. Ingen form av statligt bidrag bör utgå till injusteringsarbete som inte uppfyller ovan angiven målsättning. I den mån stöd till fjärrvärmeutbyggnad över huvud taget skall utgå måste det enligt vår mening ges en sådan utformning att möjligheterna att välja mellan olika energislag och produktionssätt förbättras. Uppfylls inte dessa villkor bör inget stöd till fjärrvärmeutbyggnad utgå. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Elvärme

En omfattande användning av el för uppvärmning kommer att kräva byggande av kolkondenskraftverk. När kärnkraften skall avvecklas måste möjligheten att producera värme på de mest fördelaktiga sätten finnas kvar och inte vara låst till det både dyra och miljökrävande systemet att göra detta via el från kolkondenskraft.

Det borde t. ex. vara en självklarhet att inte bygga en elproduktionskapacitet för topeffekter, vilket ger en mycket liten oljeersättning. För att utnyttja elkapaciteten optimalt och ersätta så mycket olja som möjligt måste ett jämnare utnyttjande av elströmmen under hela året ske. En användning av el för att tillgodose stora kortvariga effektbehov måste undvikas.

Av denna anledning är det av största vikt att den nu rabatterade elströmmen inte får ta den del av värmemarknaden som på sikt är mest lämpad för skogsbränsle. Urdriftstagningen av Ringhals 2 kan ses som ett led i arbetet att ge värmemarknaden en bättre struktur.

VII:6 Elförsörjningen

Den elspecifika användningen av el kan i början av 1990-talet beräknas uppgå till ca 85 TWh inkl. normala överföringsförluster. Övrig tillgänglig elenergi måste således som ovan påtalats avsättas på annat sätt. De möjligheter som står till buds är i huvudsak export, elvärme och processenergi.

I det längre perspektivet kan den el som behövs för den elspecifika användningen mycket väl produceras med vattenkraft, vindkraft och kraftvärme/mottryckskraft.

Vi vill i detta sammanhang understryka vikten av att nuvarande överskottssituation inte leder till att befintliga mottrycksanläggningar läggs ned och tänkbara projekt skjuts på en oviss framtid. I dagsläget bedöms mottrycksproduktionen kunna svara för ca 12 TWh.

I den kommande avvecklingsplaneringen för kärnkraften bör därför klart pekas ut vilken omfattning som mottrycksproduktionen kan bedömas få. Samtidigt måste konkreta åtgärder vidtas för att detta mål skall kunna nås med tanke på den tidsutdräkt som råder mellan beslut om byggande av en anläggning och tills den är färdigställd.

Det finns dock ingen anledning som föredraganden gör att bygga ut elproduktionskapaciteten utöver 135 TWh, vilket är långt över det elspecifika behovet. Enligt de mest sannolika bedömningarna kommer den specifika elanvändningen år 2010 att klart understig 100 TWh. EK 81 beräknar denna elanvändning till ca 90 TWh. Detta innebär att 40 % av elproduktionen måste placeras på värmemarknaden där i stället värmebehovet bör fyllas med annan värmeproduktion eller effektivare energianvändning. Föredraganden förefaller här vara ett offer för kraftindustrins strävan att skapa låsningar som försvårar eller förhindrar en avveckling av kärnkraften.

Elsystemets sårbarhet

Ett viktigt skäl för att undvika en hög andel elvärme är den ökade sårbarhet och de krav på investeringar i effektutbyggnader som detta innebär eftersom elsystemet måste dimensioneras efter den högsta belastningen. Detta gäller såväl produktion som distribution.

I början på 1970-talet hade vi en ganska jämn belastning av vårt elsystem sett som månadsmedeltal. Detta har drastiskt förändrats genom att alltmer elström används för uppvärmning. Vårt elsystem har blivit mycket köldkänsligt. Bifogade diagram visar utvecklingen under tio år och den speciellt höga energianvändningen i januari 1985 (se *bilaga*).

Det är självklart så att såväl produktions- som distributionsanläggningar får ett sämre utnyttjande genom denna ojämna belastning, samtidigt som riskerna för att någon svag länk skall brista ökar dramatiskt.

Lika självklart är det den ökade elvärmen som är orsaken till detta. Det kan då synas ologiskt att den elström som säljs för uppvärmningsändamål har i genomsnitt ett lägre pris än vanlig hushållsström som visar en betydligt jämnare användning över året. Först senaste åren har kraftbolagen börjat tillämpa en i någon mån kostnadsanpassad taxa. Fortfarande subventioneras dock värmeabonnenterna under höglasttid. Kraftbolagens intresse att öka elanvändningen och den konkurrens som finns på värmemarknaden är orsaken till denna omfördelning av kostnader mellan olika elabbonnenter. Detta ger en icke önskvärd styreffekt och kommer att ytterligare öka de totala kostnaderna för elanvändningen och göra vårt elsystem än mer köldkänsligt.

Avkopplingsbara eller avbrytbara elleveranser har ur belastningssynpunkt fördelar och är egentligen enda sättet att finna en rimlig avsättning för vår överdimensionerade basproduktion av el. Resultatet blir dock att t. ex. biobränslen har att konkurrera med elproduktionens rörliga kostnader, samtidigt som leverantörerna av biobränslen utöver behovet att täcka hela produktionskostnaden ofta har utvecklingskostnader som måste täckas. Detta innebär konkurrens på mycket olika villkor och det kommer att försvåra och försena övergången till ett energisystem i huvudsak baserat på inhemska och förnybara energislag som riksdagen enhälligt beslutat om.

Det är knappast rimligt att staten med skattefrihet stimulerar en försening av det energisystem som riksdagen helt enigt beslutat skall införas så snabbt som möjligt.

Det är mot denna bakgrund som centern föreslå att skattefrihet endast skall beviljas för avkopplingsbara elleveranser där biobränsle inte är ett realistiskt alternativ och för elpannor med en effekt på minst 3 MW. Detta förslag stämmer helt med de uttalanden som energiministern gjort gång efter annan "att el inte skall tillåtas att konkurrera ut inhemska bränslen".

För att stimulera elvärmeabonnenterna att i högre grad ha egen reserveffekt för uppvärmning vid kall väderlek bör eltaxan i högre grad gynna detta. På så sätt kan vi undvika en ökad sårbarhet i vårt elsystem och få ett mer flexibelt energisystem som inte lika hårt binder oss till en hög elanvändning.

Av samma skäl måste hushållningskraven för installation av enbart elvärme omgående skärpas väsentligt, vilket vi ovan krävt.

Eldistribution

Investeringar i de storskaliga elproduktionsanläggningarna som exempelvis kärnkraftverken har också inneburit krav på en omfattande ombyggnad av distributionsnätet. Under kommande budgetår kommer investeringar i storkraftnätet att minska beroende på att de stora ledningsarbetena för att ansluta Oskarshamn 3 och Forsmark 3 färdigställs under 1985.

Investeringarna i storskaliga elproduktionsanläggningar tvingar således

fram elvärme, en kraftig utbyggnad av distributionsnätet och därmed en större konsumtion. När sedan investeringarna i distributions- och konsumtionsled är genomförda används detta ofta för krav på nya stora elproduktionsanläggningar. Felaktiga investeringar föder i sin tur onödiga och felaktiga investeringar.

Den ökade sårbarheten i detta system belyses av den driftsstörning som ägde rum den s. k. svarta tisdagen den 27 december 1983. Med en omfattande elvärmeanvändning kommer stora krav att ställas på distributionsnätets överföringskapacitet om den ökande belastningen skall kunna klaras med en tillfredsställande överföringsekonomi och för att klara uppkommande störningar utan alltför många avbrott för de enskilda abonnenterna.

Enligt vår uppfattning strider denna utveckling helt mot nödvändigheten av en effektiv energianvändning. Det leder till energislöseri som resulterar i en kraftig belastning på vår miljö och ekonomi, dessutom försvåras en avveckling av kärnkraften. Enligt vår mening krävs därför en förutsätningslös parlamentarisk utredning om hur det framtida eldistributionssystemet skall utformas. Eldistributionssystemet måste utvecklas med utgångspunkt i kraven på försörjningstrygghet och minskad sårbarhet, mindre användning av el för uppvärmningsändamål i framtiden, förnyelsebara energikällor med mer lokal elproduktion, ny teknik för reglering av distributionen etc.

Landsbygdens elförsörjning

Det är belysande att samtidigt som utbyggandet av storkraftnäten tillåts kosta miljarder dras de ekonomiska resurserna för landsbygdens elektrifiering ned. Enligt vår mening bör anslaget för kommande budgetår vara oförändrat och utgå med 4 500 000 kr. Ökningen bör främst användas till upprustning av befintliga men olönsamma nät. Utvecklingen har vidare inneburit att det blivit allt svårare för lokala företag med distribution utanför tätorterna att klara konkurrensen. Kostnaderna för elnäten i glesbygder, andra jordbruksbygder och skärgården gör det nästan omöjligt för ett aldrig så effektivt företag att hålla jämna steg med tätortsdistributionen vad bl. a. avser strävanden att ge en säker elförsörjning och god lokal service.

En väg kan vara att ge företag med landsbygdsdistribution skattelättnader beräknade efter ekvivalent ledningslängd samtidigt som skatten höjs något i tätortsdistribution så att totala skatteintäkter förblir oförändrade. Statens industriverk har bl. a. detaljerade uppgifter om eldistributörers ekvivalenta ledningslängd, m. m. Vi föreslår att riksdagen begär att regeringen uppdrar åt statens industriverk att pröva möjligheterna att skapa konkurrensneutralitet mellan distributörer av el på landsbygden och i tätort enligt de intentioner som ovan redovisats.

Elpriset

Skatter och avgifter på energi uppgår för närvarande totalt till drygt 20 miljarder, varav skatten på elkraft utgör ca 4.3 miljarder 1984. Enligt vår mening borde elskatten såväl som andra energiskatter och avgifter som belastar olika energislag för skilda ändamål ha anpassats efter de energipolitiska mål vi har och inte som nu har skett utnyttjats för rent fiskala ändamål som manifesterats i den höjning som genomförts av innevarande riksmöte.

Den energipolitik som drivits fram av kärnkraftens anhängare har inneburit att vi för närvarande har ett mycket stort elöverskott. Från producenternas sida har bedrivits en aktiv marknadsföring som bl. a. medfört en omfattande övergång till elvärme. Omfattande investeringar i stora elproduktionsanläggningar har genomförts, vilka måste förräntas med intäkter från en ökande elförsäljning.

Det är emellertid enligt vår mening orimligt, ur de enskilda konsumenternas synpunkt, att statsmakterna först initierar en omfattande elproduktion som måste pressas ut på värmemarknaden och därefter höjer skatten av fiskala skäl.

Råd för långsiktiga elanvändnings- och elproduktionsfrågor

Från centerpartiets sida motsätter vi oss inte att det föreslagna rådet bör tillsättas. Vi förutsätter att rådet får en så bred sammansättning som möjligt.

Vi vill dock påtala att många av de frågor som rådet inbjuds att behandla är sådana som borde ha lagts fast i den föreliggande propositionen såsom exempelvis avvecklingsplanen för kärnkraften. Rådet får inte bli ett organ som används som alibi för att förhålla att nödvändiga beslut tas.

VII:7 Storstädernas värmeförsörjning

I samband med 1981 års energipolitiska beslut presenterades tre alternativa lösningar avorstädernas värmeförsörjning. Dessa alternativ var värmeöverföring från Forsmark 3, näraliggande koleldade kraftvärmeverk samt ett alternativ med stora eldrivna värmepumpar.

Centerpartiet förespråkade alternativet med stora värmepumpar och utvecklingen har även här givit oss rätt. Av den nu föreliggande propositionen framgår att inom Stockholmsområdet har fattats beslut om att uppföra 305 MW värmepumpar. Hetvattentunneln från Forsmark har helt avförts och alternativet med koleldade kraftvärmeverk har mött betydande motstånd av bl. a. miljöskäl.

Den satsning som centerpartiet förespråkade 1981 förhånades av motståndarna. Dessa värmepumpar har nu förutsättningar att bli betydande exportartiklar för svenska företag. Man kan inte undgå att ställa frågan om

hur den då betecknade "svenska" lösningen med hetvattentunnel från Forsmark skulle ha kunnat bli någon exportframgång. Hur många hetvattentunnlar hade vi kunnat exportera? Hur många koleldade anläggningar med 1981 års teknik hade passat på den internationella marknaden? Det kan i efterhand konstateras att framsyntheten hos dem som förespråkade dessa alternativ inte var särskilt god.

VIII Energiforskning

Det energiforskningsprogram som fastlagts 1984 innebär en ambitions-sänkning i jämförelse med 1978 och 1981 års energiforskningsprogram. I motion 1983/84:2615 kritiserade vi neddragningen av energiforskningsprogrammet och redovisade vårt förslag som innebar att det totalt borde satsas 1 600 milj. kr. under treårsperioden jämfört med propositionens 1 200 miljoner.

De avgifter som tas ut för att täcka kostnaderna i energiforskningsprogrammet är också avsevärt större än de medel som anvisas. För kommande budgetår kan t. ex. intäkterna beräknas till i storleksordningen 600–700 milj. kr. Det skall jämföras med föreslagen anvisning för det kommande budgetåret på drygt 400 milj. kr.

Vi underströk i motionen att gällande energipolitiska beslut innebär att energisystemet inom några decennier huvudsakligen skall baseras på utnyttjande av förnybara och miljövänliga energislag samt en effektivare energianvändning. Det kräver enligt vår mening fortsatta kraftfulla insatser på energiforskningsområdet. Vi uttalade vår besvikelse över att föredragande statsråd anslöt sig till den negativa inställning till en samlad och långsiktig energiforskning som statens energiverk huvudsakligen ensamt gett uttryck för. Vi anser därför att riksdagen hos regeringen bör begära förslag i samband med årets kompletteringsproposition om en ökad satsning på energiforskning i enlighet med de riktlinjer som vi redovisade i motion 1983/84:2615. Vi vill även i detta sammanhang erinra om att i en särskild motion krävts att några medel inte bör anvisas för fusionsforskning med hänsyn till att kärnkraft enligt vår mening endast övergångsvis skall utnyttjas i det svenska energiförsörjningssystemet.

IX Ekonomi

Sammantaget innebär de förslag som redovisats i motionen minskade anslagsäskanden på ca 900 milj. kr., varav närmare 800 milj. kr. avser ersättning för försenad idrifttagning av kärnkraftsreaktorer och äskade anslag för förberedelser av generatorbyte i Ringhals 2. Skärpta regler för avkopplingsbar el och höjd kolskatt kan bedömas ge ökade skatteintäkter i storleksordningen 450 milj. kr.

Förstärkningarna av energisparstödet i bostäder, investeringsstödet till anläggningar eldade med inhemska bränslen och insatserna för att främja solvärme och vindkraft innebär därmed ingen ökad belastning på budgeten. Sammantaget blir budgetförstärkningen ca 1 miljard.

X Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs – i anledning av proposition 1984/85:120 angående riktlinjer för energipolitiken –

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om
 - a. strategi – och riktlinjer – för det framtida energisystemets utformning,
 - b. riktlinjer för stöd för energiinvesteringar,
 - c. den framtida energianvändningen,
 - d. insatserna för att ersätta importerade energislag,
 - e. energihushållning och effektivare energianvändning inom industrin, transportområdet och bebyggelsen,
 - f. om skärpta krav för installation av direktverkande el,
 - g. energibeskattningsens utformning,
 - h. användning av tvingande regler och detaljinriktad planering i syfte att nå uppsatta energipolitiska mål,
 - i. riktlinjer för vattenkraftens utbyggnad,
 - j. angående kapitalbelastningen vid byggande av små vattenkraftverk,
 - k. vindkraftsprogrammet fortsatta inriktning,
 - l. riktlinjer för kolanvändningen,
 - m. förvaringen av andra länders utbrända kärnbränsle,
 - n. myndighetsorganisationen i anslutning till hanteringen av det utbrända kärnbränslet,
 - o. introduktion av alternativa drivmedel,
 - p. tillsättande av en parlamentarisk utredning om möjligheterna att använda etanol som drivmedel,
 - q. mottryckskraft, elsystemets sårbarhet och systemet för eldistribution,
 - r. inriktningen av stödet till värmepumpar,
2. att riksdagen beslutar om en avvecklingsplan och hos regeringen begär förslag om en preciserad avvecklingsplan för kärnkraften utifrån de riktlinjer som redovisas i motionen,
3. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag innebärande att till anslaget Bidrag till energibesparande åtgärder i bostadsbeståndet m. m. anvisas ytterligare 300 milj. kr.,

4. att riksdagen beslutar dels att införa de skärpta krav för direktverkande el som förordas i motionen, dels att hos regeringen begära att utredningen om konkurrensförhållandena mellan el och inhemska bränslen (ELIN) får i uppdrag att utvärdera gällande regler för krav på installation av direktverkande el samt lägga förslag om ytterligare skärpta krav,
5. att riksdagen beslutar att som sin mening uttala att Ammeråns överledning ej förs till planen för vattenkraftsutbyggnad och att Hårkan förs ur planen i enlighet med vad som förordas i motionen,
6. att riksdagen beslutar att med avslag på proposition 1984/85:120 i denna del som sin mening ge regeringen till känna att några förstudier av utbyggnad av orörda älvar ej skall ske,
7. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära initiativ syftande till att statliga verk och myndigheter, landsting och kommuner aktivt prövar lösningar för sin energiförsörjning som tar sikte på att bygga upp en väl fungerande marknad för inhemska bränslen i enlighet med vad som förordas i motionen,
8. att riksdagen beslutar att stöd till investeringar i förbränningsanläggningar, eldade med inhemska fasta bränslen, skall utgå med 15 % av investeringskostnaderna,
9. att riksdagen beslutar att skattebefrielsen för s. k. avkopplingsbar el begränsas i enlighet med vad som förordas i motionen,
10. att riksdagen beslutar att investeringsstöd till solvärmeanläggningar enligt nu gällande regler skall utgå t. o. m. budgetåret 1987/88,
11. att riksdagen beslutar att stöd till forsknings- och utvecklingsinsatser inom solvärmeområdet skall utgå i enlighet med vad som förordas i motionen,
12. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära en plan för återtagande av icke upparbetat avfall,
13. att riksdagen beslutar att som sin mening uttala att den kommunala vetorätten skall gälla anläggningar i hela kärnbränslecykeln med dess olika led i enlighet med vad som anförs i motionen,
14. att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa att avgifter enligt lagen om finansiering av utgifter för använt kärnbränsle sätts till 2,1 öre/kWh,
15. att riksdagen beslutar avslå proposition 1984/85:120 i den del som avser ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer för budgetåret 1985/86 om 685 000 000 kr.,

16. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära konkreta initiativ för att minska miljöproblemen vid förbränning av avfall i enlighet med vad som förordas i motionen.
17. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om riktlinjer och stöd för flexibla och till låga driftstemperaturer anpassade fjärrvärmenät och injustering av fastighetsanknutna värmesystem.
18. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att en utredning skall tillsättas med uppgift att belysa eldistributionssystemets utformning i framtiden,
19. att riksdagen beslutar att till *Främjande av landsbygdens elektrifiering* för budgetåret 1985/86 anvisa ett i förhållande till proposition 1984/85: 120 med 2 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag om 4 500 000 kr.,
20. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att statens industriverk får i uppdrag att utreda möjligheten att ge eldistributörer på landsbygden bättre ekonomiska förutsättningar i enlighet med de riktlinjer som förordas i motionen,
21. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om ytterligare resurser till energiforskning i enlighet med vad som förordas i motionen,
22. att riksdagen beslutar att till *Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m.* för budgetåret 1985/86 i förhållande till regeringens förslag anvisa ett med 95 000 000 kr. minskat reservationsanslag om 2 358 000 000 kr.,
23. att riksdagen beslutar att skatten på naturgas sätts till 205 kr./1 000 m³ och som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs om naturgasens framtida användning,
24. att riksdagen beslutar att skatten på kol sätts till 275 kr./ton kol,
25. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om skärpta miljökrav för eldning av kol i enlighet med vad som förordas i motionen.
26. att riksdagen med avslag på proposition 1984/85: 120 i denna del beslutar dels att 20 milj. kr. reserveras för bränslemiljöfonden för investeringar i förbättrad reningsteknik i samband med kolanvändning, dels beslutar att för *Vissa åtgärder för omställning av energisystemet* för budgetåret 1985/86 anvisa ett reservationsanslag om 200 000 000 kr.,
27. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om reviderad lagstiftning om kärnteknisk verksamhet som anförs i motionen.

Stockholm i mars 1985

THORBJÖRN FÄLLDIN (c)

OLOF JOHANSSON (c)

RUNE GUSTAVSSON (c)

ANDERS DAHLGREN (c)

TAGE SUNDKVIST (c)

NILS G. ÅSLING (c)

ARNE FRANSSON (c)

GUNILLA ANDRÉ (c)

GUNNAR BJÖRK (c)

i Gävle

KARIN SÖDER (c)

BERTIL JONASSON (c)

KARL BOO (c)

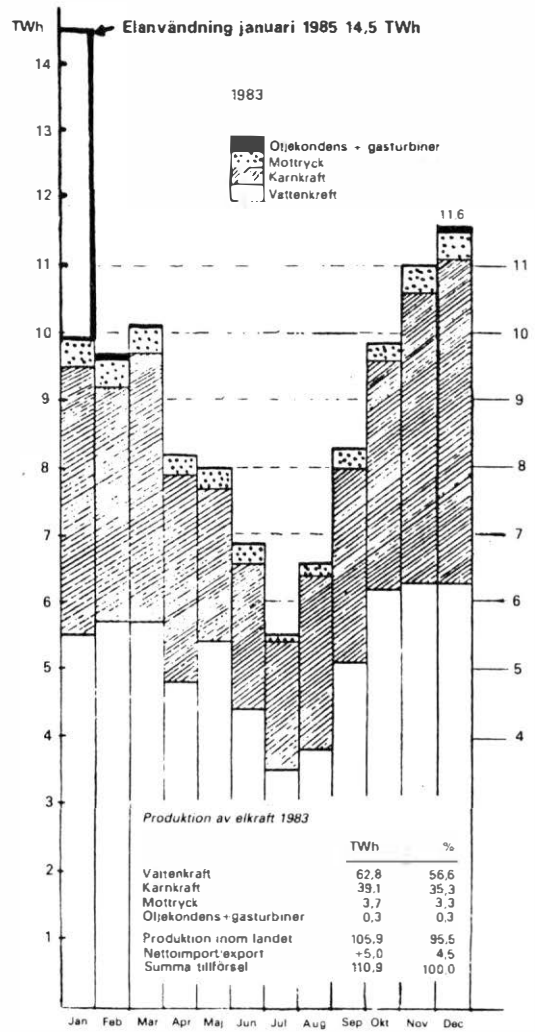
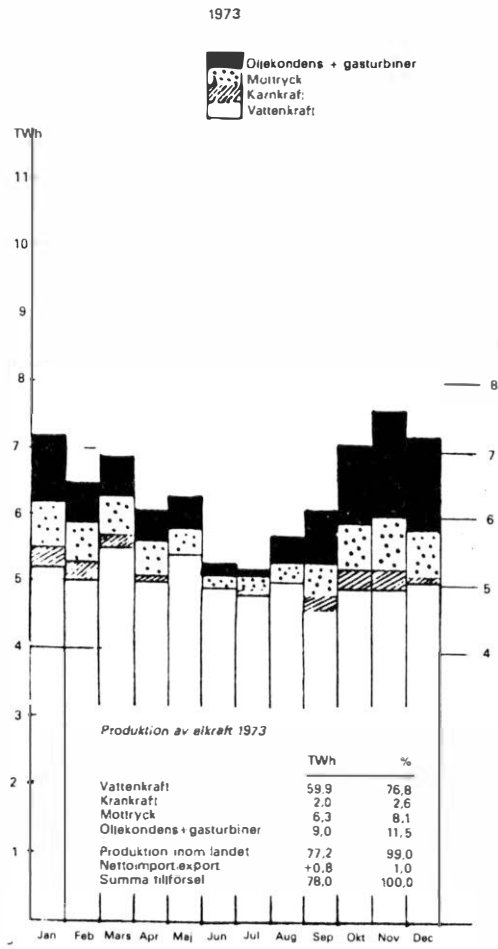
EINAR LARSSON (c)

GUNNEL JONÄNG (c)

KJELL A. MATTSSON (c)

BERTIL FISKESJÖ (c)

BRITTA HAMMARBACKEN (c)



Elanvändning

Juli	1973	5,2 TWh	
Juli	1983	5,5 "	+5,7 %
Jan	1973	7,2 "	
Jan	1985	14,5 "	+100 %

